

Piotr Starzyk

Dworzanie i współpracownicy biskupa Kajetana Ignacego Sołtyka w latach 1759–1788

Studia Muzealno-Historyczne 3, 115-146

2011

Artykuł został opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

Piotr Starzyk (Kielce)

Dworzanie i współpracownicy biskupa Kajetana Ignacego Sołtyka w latach 1759-1788

Wprowadzenie

Dwór ordynariusza krakowskiego Kajetana Ignacego Sołtyka¹ odgrywał w Małopolsce istotną rolę, będąc ośrodkiem życia politycznego i kulturalnego. Biskupstwo krakowskie z przyłączonym doń księstwem siewierskim przynosiło rocznie olbrzymi dochód, szacowany w drugiej połowie XVIII w. na 1 200 000 złp. Na organizację jego dworu osobowego wpływała właśnie kondycja majątkowa, jak również pozycja społeczno-polityczna² oraz osobowość i charakter hierarchy³. Postulat poznawczego zrekonstruowania najbliższego otoczenia bpa Sołtyka wysunięty przez Marię Czeppe⁴ skłonił piszącego niniejsze słowa do bliższego przyjrzenia się temu środowisku, co jednocześnie stanowi kontynuację badań autora dotyczących problematyki dworów personalnych ordynariuszy krakowskich XVIII stulecia⁵.

- 1 Spośród wielu opracowań biograficznych dotyczących tego hierarchy, na szczególną uwagę zasługują: K. Rudnicki, *Biskup Kajetan Sołtyk 1715–1788*, Kraków–Warszawa 1906; M. Czeppe, *Sołtyk Kajetan Ignacy*, w: *Polski Słownik Biograficzny* (dalej: PSB), t. 40, Warszawa–Kraków 2001, s. 386–404, gdzie podana starsza literatura.
- 2 O działalności politycznej bpa Kajetana Ignacego Sołtyka – wiernego stronnika dynastii Wettinów i zacieklego przeciwnika Familii Czartoryskich oraz króla Stanisława Augusta, zob.: K. Rudnicki, *Biskup...*, *passim*; M. Czeppe, *Kamaryla pana z Dukli. Kształtowanie się obozu politycznego Jerzego Augusta Mniszcha 1750–1763*, Warszawa 1998, *passim*; też, *Biskup Kajetan Sołtyk a innowiercy. Argumentacja użyta w wystąpieniach na sejmie w 1766 r.*, w: *Rzeczpospolita wielu wyznań. Materiały z międzynarodowej konferencji. Kraków, 18–20 listopada 2002*, red. A. Kaźmierczyk [i in.], Kraków 2004, s. 357–364; też, *W systemie władzy i opozycji. Jerzy August Mniszech i Kajetan Ignacy Sołtyk w ostatnich latach Augusta III i pierwszych panowania Stanisława Augusta*, w: *Faworycy i opozycjoniści. Król a elity polityczne w Rzeczypospolitej XV–XVIII wieku*, red. M. Markiewicz i R. Skowrona, Kraków 2006, s. 457–464.
- 3 Według opinii współczesnych, bp Kajetan Ignacy Sołtyk był: „wzrostu miernego, urody wystawnej, oczów wzniosłych, z natury impetyk, ale ten humor pański wysokim moderujący rozumem”; K. Rudnicki, *Biskup...*, s. 10. W epoce saskiej krytykowano hierarchę m.in. za nienajlepsze obyczaje, próżność i dumę, karierowiczostwo, gromadzenie bez skrupułów zaszczytów. Zdaniem M. Czeppe cechowała go niespożyta energia i żywotność. Wiódł on pośpieszny i niezwykle bogaty, aczkolwiek dramatyczny żywot. Uwielbiał paradę i ostentację, był czuły na honory i splendory. Por. M. Czeppe, *Biskup Kajetan Sołtyk. Próba charakterystyki mecenatu*, w: *Kościół katolicki w Małopolsce w średniowieczu i we wczesnym okresie nowożytnym*, red. W. Kowalski i J. Muszyńska, Kielce–Gdańsk 2001, s. 383, 385.
- 4 M. Czeppe, *Biskup...*, s. 385.
- 5 P. J. Starzyk, *Dworzanie i współpracownicy biskupów krakowskich w epoce saskiej*, w: *Bodzentyn. Z przeszłości miasta*, red. K. Bracha i W. Guca, Kielce 2011, s. 55–116.

Zakres chronologiczny niniejszego opracowania obejmuje lata 1759–1788. Tematyka koncentruje się na środowisku dworzan i współpracowników Sołtyka, zarówno duchownych, jak i świeckich.

W dotychczasowej literaturze najistotniejsze są studia Kazimierza Rudnickiego⁶ i Marii Czepe⁷, którzy charakteryzując środowisko dworskie tego hierarchy, opierają się głównie na korespondencji. Biogramy kilku dworzan i współpracowników można odnaleźć w opublikowanych słownikach biograficznych⁸.

W zachowanej korespondencji i tekstach pamiętnikarskich znajdujemy niewiele informacji o organizacji dworu Sołtyka, przebywających tam osobach, zatrudnionych urzędnikach i służbie⁹. Z uwagi na brak ksiąg rachunkowych dworu¹⁰ kwerendą objęto zachowane akta biskupie¹¹ oraz księgi metrykalne parafii kieleckiej i bodzentyńskiej z drugiej połowy XVIII w.¹², w których dworzanie i współpracownicy hierarchy pojawiają się najczęściej w charakterze świadków udzielanych sakramentów. W tym opracowaniu ograniczono się do omówienia osób czynnych w dwóch biskupich kluczach majątkowych – kieleckim i bodzentyńskim, jako najbardziej reprezentatywnych pod kątem interesującej tu problematyki.

6 K. Rudnicki, *Biskup...*, *passim*.

7 M. Czepe, *Biskup...*, s. 383–390; też, *Na dworze biskupa Kajetana Sołtyka*, w: *Patron i dwór. Magnateria Rzeczypospolitej w XVI–XVIII wieku*, red. E. Dubas-Urwanowicz i J. Urwanowicz, Warszawa 2006, s. 225–230.

8 M. Pieniążek-Samek, *Słownik biograficzny: Kielce XVII–XVIII wiek*, Kielce 2003, *passim*; B. Przybyszewski, *Katalog kanoników krakowskiej kapituły katedralnej w XVIII wieku*, Kraków 2009, *passim*. Nazwiska niektórych najważniejszych dworzan i współpracowników Sołtyka występują również w literaturze podanej w dalszej części artykułu.

9 M. Czepe, *Biskup...*, s. 386; por.: [F. K. Kratzer], *Pamiętniki kantora katedry krakowskiej*, wyd. L. Siemiński, „Biblioteka Warszawska” 1879, t. 2, s. 20–25; J.I. Kraszewski, *Starościna belska. Opowiadanie historyczne 1770–1774*, Warszawa 1951, s. 167–171.

10 Znaczenie ksiąg rachunkowych dla poznania organizacji dworu biskupiego wyjaśnia J. Dygdała, *Życie codzienne na dworze biskupa warmińskiego Adama Stanisława Grabowskiego w połowie XVIII wieku w świetle ksiąg wydatków*, w: *Dwory magnackie w XVIII wieku. Rola i znaczenie kulturowe*, red. T. Kostkiewiczowa i A. Roćko, Warszawa 2005, s. 276 nn.

11 Archiwum Kurii Metropolitalnej w Krakowie (dalej: AKMKr), Acta episcopalia (dalej: AEp.), sygn. 98, 100–108, 113, 119.

12 Archiwum Diecezjalne w Kielcach (dalej: ADK), księga metrykalna chrztów w parafii bodzentyńskiej z lat 1697–1776 (dalej: LBapt. Bodzentyń 1697–1776) i współoprawna z nią księga metrykalna ślubów w parafii bodzentyńskiej z lat 1738–1787 (dalej: LCop. Bodzentyń 1738–1787), sygn. Bodzentyń 1738–1787); księga metrykalna chrztów w parafii kieleckiej z lat 1763–1765, sygn. 9 (dalej: LBapt. Kielce 1763–1765), księga metrykalna ślubów w parafii kieleckiej z lat 1787–1820, sygn. 12 (dalej: LCop. Kielce 1787–1820); Archiwum Parafii Katedralnej w Kielcach (dalej: APKK), księgi metrykalne chrztów w parafii kieleckiej z lat: 1752–1774, b. sygn. (dalej: LBapt. Kielce 1752–1774); 1775–1793, b. sygn. (dalej: LBapt. Kielce 1775–1793); księga metrykalna ślubów w parafii kieleckiej z lat 1754–1786, b. sygn. (dalej: LCop. Kielce 1754–1786); księgi metrykalne zmarłych w parafii kieleckiej z lat: 1735–1763, b. sygn. (dalej: LMort. Kielce 1735–1763); 1763–1779, b. sygn. (dalej: LMort. Kielce 1763–1779); 1780–1794, b. sygn. (dalej: LMort. Kielce 1780–1794). Za udostępnienie ksiąg metrykalnych spoczywających w Archiwum Parafii Katedralnej w Kielcach składam serdeczne podziękowanie Czcigodnemu Księdzu Prałatowi Stanisławowi Kowalskiemu, proboszczowi Parafii Katedralnej w Kielcach.

Dwór bpa Sołtyka najokazalej musiał wyglądać w pierwszych latach po objęciu przez niego diecezji krakowskiej, kiedy hierarcha pragnął podkreślić swą książęcą i zarazem senatorską pozycję. Jego dwór konkurował wtedy z dworem królewskim i dworami magnackimi¹³. Według Jędrzeja Kitowicza orszak asystujący biskupiej karecie miał początkowo liczyć 24 lokajów, 12 hajduków i 4 paziów¹⁴; pod koniec lat pięćdziesiątych i w latach sześćdziesiątych mógł skupiać nawet kilkaset osób. W szczególnych momentach, gdy dla asysty w przejazdach czy uroczystościach dodatkowo zaangażowano oddział 500 konnych, mogło służyć mu blisko 1000 ludzi. W świetle zachowanego lakonicznego spisu dworzan i służby z ostatnich lat życia¹⁵, kiedy chory Sołtyk przebywał w Kielcach pod kuratelą, wiadomo, że jego zredukowany dwór liczył około 80 osób¹⁶.

Część dworzan towarzyszyła ordynariuszowi podczas licznych podróży. Wiemy, że Sołtyk często bywał w Warszawie, gdzie jako senator brał aktywny udział w życiu politycznym. Miał tam do dyspozycji dwa pałace: jeden usytuowany przy ul. Miodowej, drugi zaś podmiejski – stanowiący jego prywatną własność – znajdował się na Solcu¹⁷. Jesień, zimę i wiosnę spędzał najchętniej w pałacu w Kielcach, latem lubił przebywać na zamku w Bodzentynie. Niekiedy zatrzymywał się również na zamkach w Ilży, Lipowcu czy Siewierzu, ponadto w swym pałacu w Lublinie, letniej willi usytuowanej w podkrakowskim Prądniku lub w położonych na wschód od Krakowa Wawrzeńczykach¹⁸. Po powrocie z pięcioletniej niewoli rosyjskiej¹⁹ osiadł w stolicy diecezji, gdzie w latach 1774–1781 zamieszkiwał w odosobnieniu w nowo nabytym przez siebie pałacu Pod Krzysztofory. W tym czasie stopniowo pogarszało się jego zdrowie psychiczne²⁰. Jak wspominał po latach Franciszek Ksawery Kratzer: „Ów dwór biskupi niegdyś

13 M. Czepe, *Biskup...*, s. 385.

14 J. Kitowicz, *Opis obyczajów za panowania Augusta III*, wyd. 2, Warszawa 1999, s. 279.

15 Biblioteka Czartoryskich w Krakowie (dalej: BCzart.), rkps 700, s. 703.

16 M. Czepe, *Sołtyk...*, s. 401; też, *Biskup...*, s. 385, 387; też, *Na dworze...*, s. 227 nn.

17 J. Lewicki, *Architektura pałaców biskupów krakowskich w Warszawie i jej przemiany w czasach nowożytnych*, w: *Kościół katolicki...*, s. 408–423.

18 *Itinerarium* ordynariusza można ustalić posługując się datacją jego korespondencji oraz czynności biskupich urzędów zadwornych; AKMKr, AEp. 98, 100–108, 113, 119, *passim*; K. Rudnicki, *Biskup...*, s. 262–283. Szerzej na temat rezydencji biskupów krakowskich zob.: A. Bednarczyk, B. Stanisławek, J. Szymański, *Rozwój w okresie XIII–XVIII w.*, w: *Ilża. Monografia rozwoju społeczno-gospodarczego miasta*, Radom 1979, s. 24–27; J.L. Adamczyk, *Wzgórze zamkowe w Kielcach*, Kielce 1991, s. 24–46, 69–92; *Siedziby biskupów krakowskich na terenie dawnego województwa sandomierskiego. Materiały z sesji naukowej. Kielce 20 IX 1997*, red. L. Kajzer, Kielce 1997, *passim*; J. Kuczyński, *Rezydencja biskupów krakowskich w Bodzentynie. Z dziejów...*, s. 65–79; B.S. Kumor, *Dzieje diecezji krakowskiej do roku 1795*, t. 1, Kraków 1998, s. 444–461; J. Lewicki, *Architektura...*, s. 391–423; J. Muszyńska, *Ulubione rezydencje biskupów krakowskich. Bodzentyn w połowie XVII w.*, w: *Między Lwowem a Wrocławiem. Księga jubileuszowa Profesora Krystyna Matwijewskiego*, red. B. Rok i J. Maroń, Toruń 2006, s. 149–155.

19 O internowaniu Sołtyka przez Rosjan w Smoleńsku i Kałudze w latach 1767–1773 zob. K. Rudnicki, *Biskup...*, s. 179–191.

20 M. Czepe, *Biskup...*, s. 384, 388 i n.; też, *Na dworze...*, s. 226 nn. W Krakowie bp Sołtyk do 1783 r. posiadał również kamienicę „Trzy Gwiazdy” usytuowaną przy Rynku; M. Czepe, *Sołtyk...*, s. 398.

tak świetny i wspaniały, zmniejszył się [wówczas – P.J.S.] do liczby kilku niezbędnych służących, pod marszałkowskim zarządem Winklera zostających, z obcych zaś gości rzadko kto z wybranych miał przystęp²¹. Po ubezwłasnowolnieniu w 1782 r.²², Sołtyk przewieziony został do Kielc. Tutaj dożył swych ostatnich dni²³. Zdaniem Marii Czeppe lata 1782–1788 w życiu chorego umysłowo biskupa²⁴ otoczone były aurą skandalu i pełne niejasnych okoliczności²⁵.

Wiele osób pochodzenia szlacheckiego przybywało na dwór hierarchy z nadzieją uzyskania protekcji i zrobienia kariery świeckiej bądź duchownej²⁶. Nie można zapomnieć przy tym o licznie odwiedzających Sołtyka krewnych²⁷. W latach sześćdziesiątych częstym gościem na biskupim dworze był jego rodzony brat – wojewoda łęczycki Tomasz, któremu towarzyszyła żona Antonilla z Małachowskich²⁸. Należy dodać, że za ich pośrednictwem kontaktował się Sołtyk z dworem królewskim²⁹. Kolejni rodzeni bracia, którzy składali mu wówczas wizyty, to: starosta zwinogrodzki Feliks z żoną Salomeą z Brzozowskich³⁰ oraz kasztelan warszawski Maciej³¹. Na dworze biskupa przebywały też wtedy dzieci tego ostatniego: Stanisław Kostka³² i jego trzy siostry

21 [F. K. Kratzer], *Pamiętniki...*, s. 23.

22 Szczegółowo o chorobie i ubezwłasnowolnieniu bpa Sołtyka pisze: K. Rudnicki, *Biskup...*, s. 199–226; M. Pęckowski, *Józef Olechowski – archidiakon i sufragan krakowski 1735–1806 (szkic historyczny)*, Kraków 1926, s. 70–119.

23 M. Czeppe, *Biskup...*, s. 383, 388 nn.; też, *Na dworze...*, s. 226. O ostatnich latach życia Sołtyka i jego śmierci w pałacu kieleckim zob. K. Rudnicki, *Biskup...*, s. 242, 288.

24 Chorobę Sołtyka zaliczyć można do kręgu cyklofrenii, tj. psychozy maniako-depresyjnej; M. Czeppe, *Sołtyk...*, s. 401.

25 Tamże, s. 383. Pewną wskazówką może być tu wzmianka w lustracji klucza kieleckiego z 1788 r.: „W tym pałacu przez lokację ś.p. księcia JMci Sołtyka pokoje stały się nieco nadpustoszone, zapaskudzone i do mieszkania niezdatne [...]”; J. L. Adamczyk, *Wzgórze zamkowe...*, Kielce 1991, s. 181.

26 M. Czeppe, *Biskup...*, s. 387; też, *Na dworze...*, s. 226.

27 Zob. tablice genealogiczne rodu Sołtyków: J. Śmiałowski, *Ksiądz kanonik Michał Sołtyk (1742–1815) i jego testament. Zbiory sztuki, archeologiczne, numizmaty, minerały i osobliwości*, Łódź 2000, nlb. Podobizny kilkunastu krewnych i powinowatych bpa Sołtyka można podziwiać w pałacu biskupim w Kielcach; zob. W. Ozdoba-Kosierkiewicz, *Portret polski XVII- i XVIII-wieczny ze zbiorów Muzeum Narodowego w Kielcach*, „Rocznik Muzeum Narodowego w Kielcach” 1982, t. 12, s. 151–193.

28 APKK, LBapt. Kielce 1752–1774, k. 101v., 126; LCop. Kielce 1754–1786, k. 62v.; ADK, LBapt. Bodzentyn 1697–1776, s. 333, 354 i n., 380; LCop. Bodzentyn 1738–1787, s. 515 i n.; zob. E. Burda-Ricklefs, *Sołtyk Tomasz*, PSB, t. 40, s. 435–436.

29 M. Czeppe, *Sołtyk...*, s. 388.

30 APKK, LCop. Kielce 1754–1786, k. 62v.; ADK, LBapt. Bodzentyn 1697–1776, s. 380; LCop. Bodzentyn 1738–1787, s. 515 i n.

31 ADK, LCop. Bodzentyn 1738–1787, s. 515 i n.; zob. M. Czeppe, *Sołtyk Maciej*, PSB, t. 40, s. 409.

32 APKK, LBapt. Kielce 1752–1774, *passim*; M. Czeppe, *Na dworze...*, s. 229; zob. M. Czeppe, E. Orman-Michta, *Sołtyk Stanisław*, PSB, t. 40, s. 424–431.

– Magdalena³³, która wyszła za mąż za stolnika chęcińskiego Sebastiana Bystrzanowskiego (Bystrzonowskiego)³⁴; Teresa oraz Konstancja³⁵.

Spśród krewnych, którzy wstąpili do stanu duchownego i byli obecni na jego dworze Sołtyka w latach sześćdziesiątych i siedemdziesiątych, licząc przy tym na uzyskanie najbardziej dochodowych beneficjów kościelnych w diecezji krakowskiej³⁶, należy wymienić stryjecznego brata Ignacego³⁷, rodzonego bratanka Macieja Kajetana³⁸ oraz stryjecznego bratanka Michała³⁹. Spowinowaconym z biskupem przez rodzinę Makowieckich był Jan Stadnicki, chorąży grabowiecki i jednocześnie chorąży chorągwi pancерnej w pułku królewskim. Dzięki protekcji biskupa uzyskał kanonię oraz prałaturę dziekanę katedralną krakowską⁴⁰. Trzeba tu wspomnieć również o księdzu Adamie Tomaszu Przerębskim – synu Antonilli Sołtykowej z pierwszego małżeństwa – pasierbie wojewody łęczyckiego Tomasza Sołtyka. Tej koligacji zawdzięczał on miejsce na dworze biskupa oraz lukratywne beneficja w diecezji krakowskiej⁴¹, tj. opactwo komendatoryjne jędrzejowskie i kanonię katedralną krakowską⁴². Krewnym Antonilli był również ksiądz Tomasz Michałowski⁴³, o którym będzie jeszcze mowa dalej.

Rodzina utrzymywała kontakt z biskupem również w latach osiemdziesiątych, kiedy to chory umysłowo i ubezwłasnowolniony przebywał w Kielcach. Odwiedzali go wówczas: rodzony brat Józef Teodor prowincjał reformatów⁴⁴, stryjeczni bracia pełniący funkcję jego świeckich kuratorów⁴⁵, tj. kasztelan wiślicki Tomasz z żoną Heleną z Żeleńskich⁴⁶ i wojewoda sandomierski Maciej⁴⁷, a ponadto rodzeni bratankowie: podstoli koronny Stanisław Kostka⁴⁸, kasztelan małogoski (następnie zawichojski) Józef

33 APKK, LBapt. Kielce 1752–1774, k. 138.

34 Ślubu młodej parze udzielił bp Sołtyk w Bodzentynie 2 sierpnia 1766 r. On też urządził im huczne wesele; ADK, LCop. Bodzentyn 1738–1787, s. 515 i n.; M. Czeppe, *Biskup...*, s. 387; też, *Na dworze...*, s. 228 nn.

35 M. Czeppe, *Na dworze...*, s. 229.

36 Taż, *Biskup...*, s. 388.

37 Zob.: E. Burda-Ricklefs, *Sołtyk Michał Aleksander*, PSB, t. 40, s. 413–414; Aneks, załącznik 1.

38 APKK, LBapt. Kielce 1752–1774, k. 138; zob.: M. Czeppe, J. Śmiałowski, *Sołtyk Maciej Kajetan*, PSB, t. 40, s. 404–406; M. Czeppe, *Na dworze...*, s. 229; zob. Aneks, załącznik 1.

39 J. Śmiałowski, *Ksiądz...*, *passim*; tenże, *Sołtyk Michał*, PSB, t. 40, s. 414–418; M. Czeppe, *Na dworze...*, s. 229; zob. Aneks, załącznik 1.

40 E. Szklarska, *Stadnicki Jan*, PSB, t. 41, Warszawa–Kraków 2002, s. 392–393.

41 E. Burda-Ricklefs, *Sołtyk Tomasz...*, s. 435–436.

42 B. Przybyszewski, *Katalog...*, s. 178–179.

43 M. Czeppe, *Na dworze...*, s. 230.

44 APKK, LBapt. Kielce 1775–1793, k. 137v.

45 Kuratorowie wyznaczeni zostali przez króla i Radę Nieustającą 9 i 30 kwietnia 1782 r. Mieli oni opiekować się chorym Sołtykiem i jego majątkiem; K. Rudnicki, *Biskup...*, s. 226; M. Czeppe, *Sołtyk...*, s. 401.

46 APKK, LBapt. Kielce 1775–1793, k. 137v.; zob.: H. Markiewicz, *Sołtyk Tomasz*, PSB, t. 40, s. 436–437; E. Burda-Ricklefs, *Sołtyk Michał Aleksander*, PSB, t. 40, s. 413–414.

47 R. Cywiński, *Sołtyk Maciej*, PSB, t. 40, s. 410–413; zob. E. Burda-Ricklefs, *Sołtyk Michał Aleksander*, s. 413–414.

48 APKK, LBapt. Kielce 1775–1793, k. 192–192v. Stanisław Kostka Sołtyk był ulubionym bratankiem

z żoną Józefą z Urbańskich i córką Joanną⁴⁹, rodzona bratanica – wzmiankowana już wyżej – chorążyna chęcińska Magdalena z Sołtyków Bystrzanowska z córką Marianą⁵⁰ oraz stryjeczny bratanek, kasztelanic wiślicki Teodor, notabene koadiutor kanonii katedralnej krakowskiej od 1787 r., którą objął w 1797 r.⁵¹

Dworzanie i współpracownicy duchowni

Duchowni dworzanie bpa Sołtyka niekiedy rozpoczynali swą karierę dworską od stanowiska kapelana⁵², którego zadaniem było codzienne odprawianie mszy w kaplicy pałacowej. Kapelan asystował podczas uroczystych celebracji oraz w czynnościach pontyfikalnych. Był ponadto najbliższym powiernikiem i sekretarzem biskupa, towarzyszył mu również w podróżach i wizytacjach⁵³. Pod koniec lat pięćdziesiątych i na początku sześćdziesiątych kapelanem nadwornym Sołtyka był ks. Łukasz Plachecki⁵⁴. W latach sześćdziesiątych na stanowisku tym widzimy księży: Jana Iwańskiego⁵⁵, Tomasza Olszewskiego⁵⁶, Antoniego Brygierskiego⁵⁷, notabene malarza nadwornego⁵⁸, oraz Gabriela Scholtza⁵⁹. W latach osiemdziesiątych funkcję tę pełnił ks. Kasper Wojdanowski⁶⁰.

Oprócz kapelanów na dworze hierarchy znajdowali się tzw. prałaci domowi, tj. księży wypełniający określone obowiązki dworskie⁶¹. Za prałatów domowych Sołtyka uznać wypada skarbnika (podskarbiego) nadwornego, którym był w latach sześćdziesiątych i siedemdziesiątych ks. Andrzej Homans⁶². Prałatami domowymi byli zapewne

bpa Sołtyka. Na mocy testamentu stryja z 17 grudnia 1781 r. wyznaczony został na jego głównego spadkobiercę. Odziedziczył on m.in. posiadłość „Pasztyty” w Warszawie na Solcu oraz pałac w Krakowie „Pod Krzysztoforę”; K. Rudnicki, *Biskup...*, s. 202–204, 283; M. Czeppe, *Sołtyk...*, s. 400; M. Czeppe, E. Orman-Michta, *Sołtyk Stanisław*, s. 424–431.

49 APKK, LBapt. Kielce 1775–1793, k. 125, 160, 160v., 166, 192; zob. M. Czeppe, *Sołtyk Józef*, PSB, t. 40, s. 385–386.

50 APKK, LBapt. Kielce 1775–1793, k. 137v., 192–192v.

51 B. Przybyszewski, *Katalog...*, s. 205–206.

52 Por. P. J. Starzyk, *Dworzanie...*, s. 63.

53 A. Sotkiewicz, *Kapelan*, [w:] *Encyklopedia kościelna podług teologicznej encyklopedii Wetзера i Weltego z licznymi jej dopełnieniami przy współpracownictwie kilkunastu duchownych i świeckich osób*, t. 9, red. M. Nowodworski, Warszawa 1876, s. 509–512; por.: A. Tomczak, *Kancelaria biskupów wrocławskich w okresie księgi wpisów (XV–XVIII w.)*, Toruń 1964, s. 31 nn.; Z. Góralski, *Urzędy i godności w dawnej Polsce*, Warszawa 1983, s. 146; B.S. Kumor, *Dzieje diecezji krakowskiej do roku 1795*, t. 2, Kraków 1999, s. 20, 23.

54 AKMKr, AEp. 98, k. 77v, 85v.; AEp. 102, k. 25.

55 AKMKr, AEp. 98, k. 201–201v.; APKK, LBapt. Kielce 1752–1774, k. 103.

56 APKK, LCop. Kielce 1754–1786, k. 75–76.

57 AKMKr, AEp. 98, k. 201–201v.

58 O ks. Antonim Brygierskim zob.: M. Pieniążek-Samek, *Słownik...*, s. 21–22; też, *Tributum gratitudinis reddo. Fundacje artystyczne na terenie Kielc w XVII i XVIII wieku. Studium z historii kultury*, Kielce 2005, *passim*.

59 AKMKr, AEp. 98, k. 201–201v.

60 APKK, LBapt. Kielce 1775–1793, k. 105.

61 Por.: A. Tomczak, *Kancelaria biskupów...*, s. 30; P. J. Starzyk, *Dworzanie...*, s. 64.

62 APKK, LBapt. Kielce 1752–1774, *passim*; LCop. Kielce 1754–1786, k. 75–76.

również duchowni sekretarze⁶³. Wiadomo, że ordynariusz pisywał codziennie po kilka a nawet kilkanaście listów, przeważnie do wpływowych osobistości świata polityki. Część korespondencji dyktował nadwornym sekretarzom. Warto przy tym wspomnieć o ks. Ignacym Krasickim, późniejszym biskupie warmińskim⁶⁴, który pełnił funkcję sekretarza bpa Sołtyka od około 1756⁶⁵ do 1759 r.⁶⁶, a następnie był jego korespondentem⁶⁷; podczas ważnych uroczystości występował też jako kaznodzieja⁶⁸. Wiosną 1759 r. obecny był przy biskupie w Kielcach⁶⁹; później dzięki jego protekcji wyjechał na studia do Rzymu⁷⁰.

Pod koniec lat pięćdziesiątych i latach sześćdziesiątych obowiązki sekretarza Sołtyka wypełniał ks. Grzegorz Kułagowski⁷¹. Z kolei ks. Karol Lochman stanowisko to sprawował od lat sześćdziesiątych do osiemdziesiątych⁷². Prawdopodobnie sekretarzem był także ksiądz Franciszek de Lisle, określany w roku 1766 jako nadworny nauczyciel języka francuskiego⁷³. Przymuszczałem prałatem domowym był pod koniec lat pięćdziesiątych i latach sześćdziesiątych spowiednik Sołtysa pijar ks. Krzysztof Ćwiertniowski *vel* Ćwierzniewski⁷⁴.

Kolejna grupa cenionych współpracowników duchownych ordynariusza pracowała w biskupich urzędach zadwornych, tj. kancelarii i sądzie. Instytucjom tym podlegały sprawy kościelne, duszpasterstwo oraz administracja diecezji w zakresie życia religijnego. W sądzie zadwornym księża obejmowali urzędy: audytora, czyli sędziego generalnego; sędziego surogata będącego zastępcą audytora; aktuarusza, notującego przebieg czynności sądowych; instygatora, inaczej zwanego fiskalem, pełniącego funkcję oskarżyciela publicznego; obrońcy wężła małżeńskiego oraz adwokatów występujących w imieniu stron procesowych. W kancelarii zadwornej duchowni pracowali na stanowisku regensa (regenta), czyli jej przełożonego, oraz protonotariuszy i notariuszy publicznych apostolskiej powagi⁷⁵. Księża znający biegle prawo rzymskie i ka-

63 Por. P. J. Starzyk, *Dworzanie...*, s. 64; zob. Aneks, załącznik 1.

64 Zob. Z. Goliński, *Krasicki Ignacy Błażej Franciszek*, PSB, t. 15, Wrocław 1970, s. 144–150.

65 M. Czeppe, *Na dworze...*, s. 226.

66 AKMKr, AEp. 102, k. 17, 25; APKK, LCop. Kielce 1754–1786, k. 41v–42.

67 M. Czeppe, *Sołtyk...*, s. 390.

68 *Taż*, *Biskup...*, s. 386; *taż*, *Na dworze...*, s. 226, 229.

69 APKK, LCop. Kielce 1754–1786, k. 41v–42.

70 M. Czeppe, *Biskup...*, s. 386; *taż*, *Na dworze...*, s. 226, 229; zob. M. Loret, *Życie polskie w Rzymie w XVIII wieku*, Roma 1930, s. 30–32.

71 AKMKr, AEp. 102, k. 25; AEp. 107, k. 12, 37v.; K. Rudnicki, *Biskup...*, s. 153; M. Czeppe, *Biskup...*, s. 386; M. Pieniążek-Samek, *Słownik...*, s. 85 nn.; B. Przybyszewski, *Katalog...*, s. 86.

72 AKMKr, AEp. 98, k. 201–201v.; AEp. 107, k. 12, 37v.; B. Przybyszewski, *Katalog...*, s. 103–105.

73 APKK, LBapt. Kielce 1752–1774, k. 132.

74 AKMKr, AEp. 98, k. 77v, 85v.; AEp. 102, k. 25; K. Rudnicki, *Biskup Kajetan...*, s. 110; M. Czeppe, *Sołtyk...*, s. 393; *taż*, *Biskup...*, s. 386; *taż*, *Na dworze...*, s. 226.

75 W problematykę sądownictwa kościelnego wprowadzają prace: S. Chodyński, *Sądownictwo kościelne w Polsce*, w: *Encyklopedia kościelna*, t. 24, pod red. M. Nowodworskiego, Warszawa 1900, s. 450–470; P. Hemperek, *Oficjalat okręgowy w Lublinie XV–XVIII w. Studium z dziejów organizacji i kompetencji sądownictwa kościelnego*, Lublin 1974; H.E. Wyczawski, *Przygotowanie do studiów w archiwach*

noniczne reprezentowali też ordynariusza w sądach i trybunałach, broniąc tam jego interesów, asystowali mu też na sejmach. Audytorami Sołtyka byli kolejno: Franciszek de Schwartzemberg-Czerny – jego przyjaciel od lat czterdziestych XVIII w.⁷⁶, Adam Tomasz Przerębski – syn Antonilli Sołtykowej z pierwszego małżeństwa⁷⁷ oraz Józef Olechowski – „prawa ręka biskupa” w latach 1767–1782⁷⁸. Urząd surogata sprawowali zaś: Klemens Stanisław Herka⁷⁹, Józef Chyczewski⁸⁰, Jan Michał Domaradzki⁸¹, wymieniony wyżej Józef Olechowski⁸² i Wojciech Sierakowski⁸³.

Oddanymi współpracownikami Sołtyka czynnymi w sądownictwie byli także: sufragan krakowski Franciszek Potkański, będący jednocześnie wikariuszem i oficjałem generalnym krakowskim⁸⁴; oraz ksiądz Józef Gorzeński, kanclerz księstwa siewierskiego⁸⁵. Trzeba tu wyjaśnić, że urząd kanclerza księstwa siewierskiego został powołany do życia w 1749 r. przez bpa Andrzeja Stanisława Załuskiego. Urzędnik ten był głównym sędzią i przewodniczącym Trybunału Siewierskiego. Posiadał tam delegowaną władzę sądowniczą, gdyż naczelną spoczywała w rękach biskupa krakowskiego – suwerena księstwa⁸⁶.

Duchowni zarządzali też biskupimi kluczami majątkowymi⁸⁷. Komisarzem i ekonomem generalnym dóbr biskupstwa krakowskiego i księstwa siewierskiego był w omawianym okresie wspomniany już ks. Tomasz Michałowski⁸⁸.

Ordynariusz delegował wybranych księży jako komisarzy do wizytowania parafii, nadzorowania klasztorów żeńskich, administracji wakujących opactw i opracowywania ordynacji porządkowych dla swych miast⁸⁹.

---

kościelnych, Kalwaria Zebrzydowska 1989, s. 225–231, 267–270; B.S. Kumor, *Dzieje...*, t. 2, s. 20–90. O notariacie publicznym pisze zaś K. Skupiński, *Notariat publiczny w średniowiecznej Polsce*, wyd. 2, Lublin 2002.

76 M. Czeppe, *Sołtyk...*, s. 387; B. Przybyszewski, *Katalog...*, s. 38–40.

77 Tamże, s. 178 nn.

78 M. Pęcowski, *Józef Olechowski...*, *passim*; M. Czeppe, *Biskup...*, s. 385 nn.; M. Pieniążek-Samek, *Słownik...*, s. 111; B. Przybyszewski, *Katalog...*, s. 142–146.

79 AKMKr, AEp. 102, *passim*; zob. M. Chamcówna, *Herka Klemens Stanisław*, PSB, t. 9, Wrocław 1960–1961, s. 456–457.

80 B. Przybyszewski, *Katalog...*, s. 34 nn.; M. Pieniążek-Samek, *Słownik...*, s. 31.

81 Tamże, s. 41.

82 M. Pęcowski, *Józef Olechowski...*, *passim*; M. Czeppe, *Biskup...*, s. 385 nn.; B. Przybyszewski, *Katalog...*, s. 142–146; M. Pieniążek-Samek, *Słownik...*, s. 111.

83 Tamże, s. 141.

84 B. Przybyszewski, *Katalog...*, s. 167–170.

85 Tamże, s. 52–54.

86 A. Nowakowski, *Sądy i prawo w dawnym Siewierzu (1443–1795)*, w: *Siewierz. Czeladź. Koziegłowy. Studia i materiały z dziejów Siewierza i księstwa siewierskiego*, red. F. Kiryk, Katowice 1994, s. 288 nn.

87 J. Kitowicz, *Opis obyczajów...*, s. 215.

88 B. Przybyszewski, *Katalog...*, s. 129 nn.

89 Por. P. J. Starzyk, *Ksiądz Józef Rogalli, przedstawiciel polskiego duchowieństwa kapitulnego epoki saskiej* [praca doktorska, UJK, 2008, mps, Archiwum UJK], s. 130–139; zob. Aneks, załącznik 1.

Teologów kierowano zazwyczaj do spraw *stricte* duchowych diecezji. Należy tu wymienić sędziów i egzaminatorów prosynodalnych, których nominował biskup za zgodą kapituły katedralnej z uwagi na nieczęste zwoływanie synodów diecezjalnych w XVIII stuleciu. Mieli oni takie same prawa i obowiązki jak ich odpowiednicy synodalni. Sędziowie prosynodalni wybierani byli na okres trzech lat przez ordynariusza miejsca, którego upoważniała do tego Stolica Apostolska. Pełnili funkcję sędziów papieskich, rozpatrujących w trzeciej instancji sprawy dotyczące m.in. małżeństw i beneficjów kościelnych⁹⁰. Z kolei egzaminatorzy prosynodalni sprawdzali wiek, obyczaje i zdolności (tj. wiedzę i roztropność) kandydatów na wakujące beneficja parafialne. Ponadto egzaminowali kandydatów do wyższych święceń duchownych, oraz księży starających się o licencję spowiadania i głoszenia kazań⁹¹.

Kolejna grupa duchownych współpracowników Sołtyka pełniła urząd cenzora książek drukowanych w diecezji krakowskiej, kontrolując zgodność ich treści z zasadami wiary i moralności rzymskokatolickiej⁹². Ordynariusz do tego zadania wybierał przeważnie profesorów Uniwersytetu Krakowskiego⁹³.

Wreszcie wymienić trzeba rektorów Domu Polskiego przy kościele nacionalnym św. Stanisława w Rzymie. Należy wyjaśnić, że na mocy dekretu Augusta III z 20 stycznia 1749 r. hospicjum to zostało oddane pod zarząd biskupów krakowskich, którzy odtąd mianowali jego przełożonych⁹⁴.

Dworzanie i współpracownicy świeccy

Większość dworskiego otoczenia bpa Sołtyka rekrutowała się z osób świeckich, wywodzących się ze średniozamożnej i ubogiej szlachty nierzadko osiadłej w mieście, a także ze stanu plebejskiego⁹⁵. Wśród nich występowali cudzoziemcy pochodzący m.in. z Saksonii, Czech, Węgier oraz krajów włoskich. Środowisko dworskie, w większości dotychczas skądinąd nieznane, tworzyli urzędnicy, dworzanie oraz służba⁹⁶.

Urzędnikami na dworze Sołtyka, występującymi w przeanalizowanych źródłach, byli: marszałek dworu, wicemarszałek dworu, skarbnik (podskarbi) nadworny, koniu-

90 Sobór Trydencki, Sesja 25/A: IV. *Dekret o reformie ogólnej*, rozdz. 10, w: *Dokumenty soborów powszechnych. Tekst łaciński i polski*, t. 4: 1511–1870. Lateran V. Trydent. Watykan I, wyd. A. Baron, H. Pietras, Kraków 2004, s. 828–831; S. Chodyński, *Sądownictwo kościelne...*, s. 466 nn; zob. Aneks, załącznik 1.

91 Sobór Trydencki, Sesja 24, II. *Dekret o reformie*, kan. 18, w: *Dokumenty soborów...*, s. 764–769; A. Kakowski, *Egzaminatorzy synodalni i prosynodalni*, w: *Podręczna encyklopedia kościelna*, t. 9–10: D–E, red. Z. Chelmiński, Warszawa–Kraków 1906, s. 337; H. Misztal, *Egzaminatorzy diecezjalni*, w: *Encyklopedia katolicka*, t. 4, Lublin 1985, kol. 708–709; zob. Aneks, załącznik 1.

92 H. Misztal, *Cenzor*, w: *Encyklopedia katolicka*, t. 3, Lublin 1985, kol. 1; tenże, *Cenzura kościelna*, tamże, t. 3, Lublin 1985, kol. 2–4.

93 Zob. Aneks, załącznik 1.

94 M. Loret, *Życie polskiej...*, s. 25–36; T.M. Machejek, *Czterysta lat kościoła i hospicjum św. Stanisława w Rzymie*, Roma 1978, *passim*; B.S. Kumor, *Dzieje...*, t. 1, s. 607–610; B. Przybyszewski, *Katalog...*, s. 9; zob. Aneks, załącznik 1.

95 Por.: J. Dygdała, *Życie codzienne...*, s. 278–281.

96 Por. P. J. Starzyk, *Dworzanie...*, s. 66–71, 94–116; zob. Aneks, załącznik 2.

szy, podkoniuszy, kuchmistrz, piwniczny, lekarz i architekt⁹⁷. Przyjrzyjmy się ludziom sprawującym te funkcje i ich codziennym obowiązkom.

Przełożonym całego dworu i mistrzem dworskich ceremonii był marszałek, którego w przypadku absencji zastępował wicemarszałek⁹⁸. Pod koniec lat pięćdziesiątych i w latach sześćdziesiątych stanowisko marszałka dworu bpa Sołtyka sprawował Konstanty Waligórski, stolnik czernichowski⁹⁹. Nierzadko właśnie do niego kierowano korespondencję. Dworzanin ten brał udział w zastępstwie ordynariusza w wielu misjach¹⁰⁰. W latach siedemdziesiątych i na początku osiemdziesiątych stanowisko marszałka przypadło Bonawenturze Winklerowi¹⁰¹, nieznanemu z imienia Kosińskiemu¹⁰² oraz Stefanowi Romerowi¹⁰³.

Spośród wyżej wymienionych Bonawentura Winkler, cześnik buski¹⁰⁴, był chyba najbliższym i wieloletnim zaufanym współpracownikiem Sołtyka. Pod koniec lat pięćdziesiątych i w latach sześćdziesiątych piastował m.in. urząd wicemarszałka dworu¹⁰⁵. W roku 1767 próbował wyruszyć razem ze swym preceptorem na zesłanie. Towarzyszył eskortowanym do Wilna, pragnąc skontaktować się z pilnie strzeżonymi więźniami. W 1772 r. miał przedostać się w przebraniu do Kaługi i nawiązać pierwsze kontakty z zesłańcami¹⁰⁶. Franciszek Ksawery Kratzer w swych pamiętnikach wspomina, iż Winkler był to: „sługa wierny i szczerze do swego pana przywiązany”¹⁰⁷.

Pod koniec lat pięćdziesiątych i na początku sześćdziesiątych świeckim sekretarzem nadwornym Sołtyka był Florentyn Czaplicki¹⁰⁸. W latach sześćdziesiątych funkcję tę sprawowali Leon Chylewski¹⁰⁹, Joachim de Kalnassy (Kalinassy)¹¹⁰ i Józef Kownacki¹¹¹. Ten ostatni na dworze sporządzał m.in. kopie satyr, zaś w 1767 r. towarzyszył

97 Tamże.

98 Por.: J. Kitowicz, *Opis obyczajów...*, s. 216; Z. Góralski, *Urzędy i godności...*, s. 75, 78 nn, 80 nn, 141.

99 AKMKr, AEp. 98, k. 77v, 85v., 201–201v.; AEp. 102, k. 25; AEp. 104, s. 61 (945); APKK, LBapt. Kielce 1752–1774, k. 83v. i *passim*. Konstanty Waligórski h. Odrowąż piastował urząd stolnika czernichowskiego od 1754 r.; *Urzednicy województw kijowskiego i czernichowskiego XV–XVIII wieku. Spisy*, opr. E. Janas, W. Kłaczewski, Kórnik 2002, s. 196 (nr 1552), 331.

100 M. Czeppe, *Biskup...*, s. 386.

101 AKMKr, AEp. 100, s. 52, 172, 225, 747; [F. K. Kratzer], *Pamiętniki...*, s. 23.

102 K. Rudnicki, *Biskup...*, s. 283; M. Pęcowski, *Józef Olechowski...*, s. 79.

103 APKK, LBapt. Kielce 1775–1793, k. 125.

104 APKK, LBapt. Kielce 1752–1774, k. 62.

105 Tamże, k. 125; LCop. Kielce 1754–1786, k. 75–76.

106 K. Rudnicki, *Biskup...*, s. 189; M. Czeppe, *Sołtyk...*, s. 397; *taż*, *Biskup...*, s. 386; por. [F. K. Kratzer], *Pamiętniki...*, s. 22 nn. W latach 1788–1792 Bonawentura Winkler h. Wilczewski pełnił urząd podkomorzego halickiego; M. Pęcowski, *Józef Olechowski...*, s. 136; *Urzednicy województwa ruskiego XIV–XVIII wieku (ziemie halicka, lwowska, przemyska, sanocka). Spisy*, opr. K. Przyboś, Wrocław 1987, s. 58 (poz. 243), 403.

107 [F. K. Kratzer], *Pamiętniki...*, s. 22.

108 AKMKr, AEp. 98, k. 85v–86; AEp. 102, k. 25.

109 AKMKr, AEp. 104, s. 61 (945).

110 AKMKr, AEp. 98, k. 201–201v.; AEp. 104, s. 61 (945).

111 K. Rudnicki, *Biskup...*, s. 183.

uwięzionemu biskupowi w drodze do Wilna, by potem przekazać manifest ordynariusza do akt grodzkich Grodna¹¹². Prowadzeniem korespondencji z zagranicą zajmowali się specjalnie przeznaczeni do tego sekretarze. W latach 1763–1765 sekretarzem nadwornym „od języków obcych” był Horacy Cantini¹¹³. Wiadomo, iż ekspediował on pisma w języku włoskim¹¹⁴. W latach siedemdziesiątych na stanowisku sekretarza nadwornego widzimy Franciszka Kwietniowskiego, podczaszego owruckiego¹¹⁵.

Za sprawy finansowe dworu odpowiadał skarbnik (podskarbi) nadworny¹¹⁶. Pod koniec lat pięćdziesiątych i na początku sześćdziesiątych urząd ten dzierżył Jacek Białachowski (Białoachowski)¹¹⁷. W latach osiemdziesiątych obowiązki podskarbiego wypełniał Jakub Jaworski, jednocześnie starosta i ekonom kielecki¹¹⁸.

Zarządcą biskupich stajni i stadnin koni był koniuszy, podlegał mu cały personel stajenny; bezpośredni nadzór stajni spoczywał zaś w rękach podkoniuszego¹¹⁹. Pod koniec lat pięćdziesiątych urząd koniuszego sprawowali Felicjan (Feliks) Boch¹²⁰ i Bonawentura Raczyński¹²¹. Temu drugiemu pomagał podkoniuszy Franciszek Dobrogost Radzyński (lub Raczyński)¹²². W latach sześćdziesiątych stanowisko koniuszego przypadło wspomnianemu już Bonawenturze Winklerowi, cześnikowi buskiemu¹²³. Od późnych lat sześćdziesiątych do połowy lat osiemdziesiątych koniuszym był Jan Grytznier¹²⁴, zaś podkoniuszym zapewne jego krewny Tomasz Grytznier¹²⁵.

Dużą wagę przywiązywano do kuchni dworskiej, nad którą czuwał kuchmistrz nadworny. Oprócz zarządzania kuchnią i jej personelem opiekował się sprzętem kuchennym oraz nakryciami, a w czasie uroczystych uczt asystował panu przy stole, zapowiadając podawane potrawy¹²⁶. W latach sześćdziesiątych urząd kuchmistrza sprawowali

112 M. Czepe, *Soltyk...*, s. 396; też, *Biskup...*, s. 386.

113 AKMKr, AEp. 98, k. 201–201v.; AEp. 104, s. 61 (945).

114 M. Czepe, *Biskup...*, s. 386.

115 APKK, LBapt. Kielce 1775–1793, k. 7v. i *passim*.

116 Por.: J. Kitowicz, *Opis obyczajów...*, s. 216; Z. Góralski, *Urzędy i godności...*, s. 106 nn.

117 AKMKr, AEp. 98, k. 85v–86; AEp. 102, k. 25; APKK, LBapt. Kielce 1752–1774, k. 54.

118 BCzart., rkps 700, s. 704–706.

119 Por.: J. Kitowicz, *Opis obyczajów...*, s. 216; Z. Góralski, *Urzędy i godności...*, s. 137–139.

120 AKMKr, AEp. 102, k. 25.

121 APKK, LCop. Kielce 1754–1786, k. 50. Bonawentura Raczyński był koniuszym na dworze bpa Andrzeja Stanisława Załuskiego w drugiej połowie lat pięćdziesiątych; P.J. Starzyk, *Dworzanie...*, s. 114.

122 ADK, LBapt. Bodzentyn 1697–1776, s. 333.

123 AKMKr, AEp. 98, k. 85v–86, 201–201v.; AEp. 104, s. 61 (945); APKK, LBapt. Kielce 1752–1774, k. 104; LCop. Kielce 1754–1786, k. 75–76.

124 APKK, LBapt. Kielce 1752–1774, *passim*; LMort. Kielce 1780–1794, k. 41. Jan Grytznier służył na dworze bpa Andrzeja Stanisława Załuskiego od początku lat pięćdziesiątych; P.J. Starzyk, *Dworzanie...*, s. 110.

125 APKK, LBapt. Kielce 1752–1774, *passim*; LMort. Kielce 1780–1794, *passim*.

126 Por.: J. Kitowicz, *Opis obyczajów...*, s. 226; Z. Góralski, *Urzędy i godności...*, s. 131–133.

kolejno: Andrzej Rajzer¹²⁷ i Jakub Barański¹²⁸, w latach osiemdziesiątych Stanisław Kaczyński¹²⁹.

O zaopatrzenie piwnicy biskupiej troszczył się piwniczy¹³⁰. W latach sześćdziesiątych funkcję tę pełnił Antoni Wiszniewski¹³¹. W 1788 r. na stanowisku tym widzimy Józefa Borowkiewicza¹³².

Służbę zdrowia na biskupim dworze reprezentowali lekarze i chirurdzy o obco brzmiących, przeważnie włoskich nazwiskach. Długoletnim osobistym medykiem Sołtyka był Jan Emanuel Morelli¹³³, pochodzący z Sycylii¹³⁴. Warto dodać, że ordynariusz mając do niego pełne zaufanie zabierał go na rozmaite sekretne spotkania¹³⁵. W latach osiemdziesiątych obowiązki lekarza nadwornego przejął Józef Bartłomiej Cosareti¹³⁶. W 1787 r. choremu biskupowi „puszczał krew” chirurg Józef Tomasz Dorand (lub Durand)¹³⁷.

Celem upiększenia czy też przebudowania swych dwóch pałaców w Warszawie, usytuowanych przy ulicy Miodowej i na Solcu, Sołtyk zatrudnił na początku lat sześćdziesiątych architekta Jakuba Fontanę. Zamierzał również zaangażować go do przebudowy zamku w Bodzentynie, pałaców w Kielcach i Krakowie oraz willi w Prądniku¹³⁸.

Nad odpowiednim wykształceniem młodzieży dworskiej, zwłaszcza bratanków biskupa, czuwali nadworni nauczyciele, zarówno duchowni, jak i świeccy. Na początku lat sześćdziesiątych na dworze przebywał Onufry Korytyński, poeta i tłumacz, znany z dobrego tłumaczenia Horacego, biegle posługujący się językiem francuskim, niemieckim, łacińskim i zapewne rosyjskim¹³⁹. Ordynariusz dbając o swoich paziów zatrudniał dla nich osobnego wychowawcę, którym około 1780 r. został poliglota i bibliofil Abra-

127 APKK, LBapt. Kielce 1752–1774, k. 76v.

128 Tamże, k. 104 i *passim*; LCop. Kielce 1754–1786, *passim*; LMort. Kielce 1763–1779, k. 112v.

129 APKK, LMort. Kielce 1780–1794, *passim*.

130 Por.: J. Kitowicz, *Opis obyczajów...*, s. 216; Z. Góralski, *Urzędy i godności...*, s. 9, 147.

131 APKK, LMort. Kielce 1763–1779, k. 109v.

132 J. Kuczyński, *Ludność Kielc w świetle lustracji z 1788 roku*, „Rocznik Muzeum Narodowego w Kielcach” 1995, t. 18, s. 55.

133 AKMKr, AEp. 98, k. 85v–86, 201–201v.; AEp. 102, k. 25; APKK, LBapt. Kielce 1752–1774, *passim*; K. Rudnicki, *Biskup...*, s. 85, 90 nn, 287.

134 Jan Emanuel Morelli był również lekarzem króla Stanisława Augusta. Uzyskał nobilitację na sejmie w 1768 r.; S. Kościński, *Słownik lekarzów polskich*, Warszawa 1883, s. 334; B. Trelińska, *Album armorum nobilium Regni Poloniae XV–XVIII saec. Herby nobilitacji i indygenatów XV–XVIII w.*, Lublin 2001, s. 559 (nr 1695).

135 M. Czeppe, *Biskup...*, s. 386.

136 APKK, LBapt. Kielce 1775–1793, k. 158.

137 Tamże, k. 179–179v.

138 J. Szczepański, *Kielecki słownik biograficzny: architekci i budowniczowie. Materiały*, Warszawa–Kraków 1990, s. 51–52; J. Lewicki, *Architektura...*, s. 408–423; M. Czeppe, *Sołtyk...*, s. 389; *taż*, *Biskup...*, s. 389; *taż*, *Na dworze...*, s. 227.

139 E. Aleksandrowska, *Korytyński Onufry Tomasz*, PSB, t. 14, Wrocław 1968–1969, s. 157–159; M. Czeppe, *Sołtyk...*, s. 390; *taż*, *Biskup...*, s. 386; *taż*, *Na dworze...*, s. 228 nn.

ham Penzel¹⁴⁰. Nadmieńmy, że w 1779 r. uczył on Stanisława Kostkę – ulubionego bratanka biskupa – języka angielskiego, a do 1785 r. porządkował bibliotekę biskupa¹⁴¹.

W skład pozostałej świeckiej służby dworskiej wchodził: kucharze, pasztetnicy, kredencjarze, kawiarze, paziowie, lokaje; hajducy – czyli służący ubrani po węgiersku; pacholki; laurzy – tj. słudzy biegnący przed biskupim orszakiem; stangreci i fornale, stajenni, ogrodnicy oraz rzemieślnicy: zwłaszcza kowale, kuśnierze i rymarze¹⁴². Rekrutowali się oni z przedstawicieli stanu mieszczańskiego, niekiedy byli cudzoziemskiego pochodzenia¹⁴³. W drugiej połowie lat osiemdziesiątych choremu biskupowi służyło na co dzień „siedmiu lokajów, z których po dwóch w pokoju książęcim, od godziny do godziny są na posłudze, a siódmy w przypadku choroby, którego często z okazji pobicia praktykowany, chorego miejsce zastępuje. Hajduków czterech, którzy do sali po dwóch, od godziny do godziny i chędożenie pokojów książęcych służbę odprawują”¹⁴⁴.

Przygotowaniem potraw zajmowali się kucharze i ich pomocnicy. W latach sześćdziesiątych kucharzami biskupimi byli Krystian Kizlich¹⁴⁵ i Wojciech Skalski¹⁴⁶, zaś w latach osiemdziesiątych potrawy przyrządzał Szymon Krejzer¹⁴⁷. Prawdopodobnie w latach sześćdziesiątych działał ceniony kucharz biskupi Maciej Gilba¹⁴⁸, czego jednak nie potwierdza przeanalizowany materiał źródłowy.

Bezpieczeństwa ordynariusza i jego dworu pilnowała gwardia (milicja) biskupia licząca według Marii Czepe około 500 żołnierzy, m.in. dragonów i huzarów. W skład biskupiego wojska wchodziły również oddziały piechoty¹⁴⁹. Żołnierze biskupa pochodzili z różnych stron diecezji krakowskiej. Byli wśród nich również obcokrajowcy pochodzący m.in. z Włoch, Czech i Węgier¹⁵⁰. Część gwardzystów służyła wcześniej bp Andrzejowi Stanisławowi Załuskiemu¹⁵¹. Pod koniec lat pięćdziesiątych pułkownikiem

140 M. Czepe, *Biskup...*, s. 387; taż, *Na dworze...*, s. 229.

141 M. Czepe, E. Orman-Michta, *Sołtyk Stanisław...*, s. 424–431.

142 Zob. Aneks, załącznik 2; por.: M. Czepe, *Biskup...*, s. 387; taż, *Na dworze...*, s. 228.

143 Zob. Aneks, załącznik 2; por. J. Kitowicz, *Opis obyczajów...*, s. 214, 217, 219, 221 nn, 226.

144 BCzart., rkps 700, s. 703.

145 APKK, LBapt. Kielce 1752–1774, k. 121.

146 Tamże, *passim*.

147 APKK, LMort. Kielce 1780–1794, k. 54.

148 J.L. Adamczyk, *Rynek w Kielcach. Przekształcenia przestrzenne i zabudowa mieszczańska Kielc lokacyjnych w XVII–XIX wieku*, Kielce 1993, s. 31 nn; M. Czepe, *Biskup...*, s. 387; M. Pieniążek-Samek, *Słownik...*, s. 53 nn; M. Czepe, *Na dworze...*, s. 230.

149 M. Czepe, *Biskup...*, s. 387. W 1764 r. wojsko bpa Sołtyka składało się z dragonii i ułanów. Ordynariusz w liście datowanym w Ilży w 1764 r. chwalił się, iż może zmobilizować 300 żołnierzy własnych regularnych i 200 nieregularnych – rekrutujących się z górali, strzelców oraz leśniczych. Przechwalał się też, że może mieć kilkadziesiąt armat, które mogłyby zostać odlane w kuźnicach usytuowanych w dobrach biskupich; K. Rudnicki, *Biskup...*, s. 67, 70.

150 APKK, LBapt. Kielce 1752–1774, *passim*; LBapt. Kielce 1775–1793, *passim*; LCop. Kielce 1754–1786, *passim*; LMort. Kielce 1735–1763, k. 151; LMort. Kielce 1763–1779, k. 46; LMort. Kielce 1780–1794, k. 50.

151 Por. P.J. Starzyk, *Dworzanie...*, s. 108 nn.

kawalerii był Wojciech Szybicki¹⁵². Na początku lat sześćdziesiątych funkcję kapitana piechoty pełnił Teodor Sieromski¹⁵³. W latach sześćdziesiątych i siedemdziesiątych dragonią dowodził kapitan Jan Aleksander Olszewski¹⁵⁴. Był on na tyle zaufanym człowiekiem, że Sołtyk wysłał go w sierpniu 1766 r. w tajnej misji do Grigorija Orłowa, faworyta carycy Katarzyny II, przebywającego w Petersburgu¹⁵⁵. We wczesnych latach osiemdziesiątych funkcję rotmistrza ułanów biskupich pełnił Ignacy Mierzejewski, któremu ordynariusz wyprawił wesele w roku 1781 bądź 1782¹⁵⁶. W połowie lat osiemdziesiątych podporucznikiem gwardii był Kazimierz Jaroszewski¹⁵⁷. W ostatnich latach życia Sołtyka służyło mu czterech kaprali; jeden felfeber (feldfebel) – czyli starszy sierżant; oraz dwudziestu czterech gemajnow – tj. szeregowców. Oddziałem tym dowodził chorąży¹⁵⁸, którym był wtedy Ignacy Ryłski¹⁵⁹. Około 1788 r. codzienną wartę w kieleckim pałacu sprawowało ośmiu gemajnow i dwóch kaprali¹⁶⁰.

Na dworze biskupim kwitło życie kulturalne. W wolnych chwilach i podczas podniosłych uroczystości organizowano tam przedstawienia teatralne, których oprawę stanowiły wspaniałe dekoracje. Popularnością cieszyły się sztuki polskie, a ponadto utwory niemieckie i francuskie, w tym autorstwa Moliera i Woltera. Aktorami byli przeważnie pokojowcy¹⁶¹. Warto przy tym wspomnieć o Wojciechu Bogusławskim, ojcu teatru polskiego, który w pierwszej połowie lat siedemdziesiątych zatrudniony został na dworze jako pokojowiec i tam właśnie stawiał swe pierwsze kroki aktorskie¹⁶².

Wypełniając wolę ordynariusza corocznie urządzano na dworze huczne zabawy, maskarady i bale z tańcami. Często dodatkową atrakcją stanowiły salwy armatnie i pokazy fajerwerków¹⁶³.

Ważne miejsce na dworze zajmowała muzyka. Sam ordynariusz był wielkim melomanem, potrafił on grać na flotrowersie, czyli flecie poprzecznym. Umiejętność tę często publicznie demonstrował¹⁶⁴. Oprawę muzyczną codzienności i wszelkich uroczystości stanowiły koncerty dworskiej kapeli, składającej się głównie z flecistów

152 AKMKr, AEp. 102, k. 25; APKK, LCop. Kielce 1754–1786, k. 50. Od połowy lat pięćdziesiątych Wojciech Szybicki był pułkownikiem kawalerii bpa Andrzeja Stanisława Żaluskiego; P.J. Starzyk, *Dworzanie...*, s. 116.

153 AKMKr, AEp. 98, k. 85v–86; APKK, LBapt. Kielce 1752–1774, k. 76v.

154 AKMKr, AEp. 98, k. 85v–86; AEp 100, s. 7; ADK, LBapt. Bodzentyn 1697–1776, k. 191; APKK, LBapt. Kielce 1752–1774, k. 116 i *passim*.

155 K. Rudnicki, *Biskup...*, s. 113; M. Czeppe, *Sołtyk...*, s. 393; też, *Biskup...*, s. 387.

156 M. Czeppe, *Biskup...*, s. 387.

157 APKK, LBapt. Kielce 1775–1793, k. 153v.

158 BCzart., rkps 700, s. 703.

159 APKK, LBapt. Kielce 1775–1793, k. 180, 184v.; LMort. Kielce 1780–1794, k. 67.

160 BCzart., rkps 700, s. 703.

161 M. Czeppe, *Biskup...*, s. 387; też, *Na dworze...*, s. 228.

162 L. Simon, *Bogusławski Wojciech*, PSB, t. 2, Kraków 1936, s. 212–214; M. Czeppe, *Biskup...*, s. 386; też, *Na dworze...*, s. 230.

163 K. Rudnicki, *Biskup...*, s. 199; M. Czeppe, *Sołtyk...*, s. 398; też, *Biskup...*, s. 387; też, *Na dworze...*, s. 228.

164 K. Rudnicki, *Biskup...*, s. 186; M. Czeppe, *Sołtyk...*, s. 396–398.

i muzyków grających na instrumentach smyczkowych¹⁶⁵. W roku 1773 biskup przyjął na swój dwór dwóch Włochów – braci Domenica i Giuseppa Colla, którzy uprzyjemniali mu czas grą na *colascione*, włoskiej lutni ludowej¹⁶⁶. Na biskupim dworze wystawiano także opery, w których urządzaniu pomagał krakowski muzyk i kapelmistrz – wymieniany już Franciszek Ksawery Kratzer. Biskup dbał również o poziom muzyki kościelnej. Solenne nabożeństwa i procesje często odbywały się przy dźwięku trąb i kotłów¹⁶⁷.

Wiadomo, że Sołtyk bardzo emocjonalnie reagował na muzykę. Na przełomie lat siedemdziesiątych i osiemdziesiątych, kiedy pogarszał się jego stan zdrowia, doktor Morelli ograniczał słuchanie koncertów do półtorej godziny dziennie. Komisja badająca Sołtyka w 1782 r., wydała zalecenie, by w obecności chorego wykonywać niewiele utworów, łagodnych i uspokajających. Mimo tego przez ostatnie sześć lat życia, choremu biskupowi muzyka towarzyszyła nieustannie. Według przekazu z około 1788 r. grała mu wówczas kapela licząca szesnastu muzyków¹⁶⁸ „[...] na trzy podzielone komplety, dwa składające się po osób sześć – grywają od piąty godziny ranej aż do pierwszej, drugi komplet sześciu osób – do dziewiątej wieczornej, trzeci komplet z osób czterech – noc całą u księcia bawi”¹⁶⁹.

Osoby świeckie z wykształceniem prawniczym zatrudniano w urzędach zadwornych, z tym, że nie mogli oni zajmować stanowisk sędziowskich przeznaczonych wyłącznie dla duchownych¹⁷⁰.

Kolejna grupa osób świeckich pozostających w służbie u biskupa zajmowała się administrowaniem dobrami stołowymi. Przebywali oni w siedzibach poszczególnych kluczy majątkowych, bądź też byli wysyłani przez ordynariusza w charakterze komisarzy i wicekomisarzy do określonych miejsc. Pod koniec lat pięćdziesiątych na stanowisku komisarza generalnego dóbr biskupstwa krakowskiego widzimy Kazimierza Ossowskiego¹⁷¹. W latach sześćdziesiątych funkcję wicekomisarza biskupich włości sprawował Adam Kapliński¹⁷², zaś w latach siedemdziesiątych Wojciech Wosiński¹⁷³.

Stałymi urzędnikami administracyjnymi w kluczu kieleckim i bodzentyńskim byli starostowie, podstarościowie, ekonomowie i pisarze prowentowi oraz browarni (pro-

165 Zob. Aneks, załącznik 2.

166 Warto dodać, iż w grudniu 1772 oraz w styczniu 1773 r. bracia Colla występowali w teatrze i na dworze królewskim w Warszawie; A. Żórawska-Witkowska, *Muzyka na dworze i w teatrze Stanisława Augusta*, Warszawa 1995, s. 91, 317.

167 M. Czepe, *Sołtyk...*, s. 398; taż, *Biskup...*, s. 388; taż, *Na dworze...*, s. 228; zob. też A. Oborny, *Życie muzyczne Kielc w latach 1815–1914*, Kielce 2006, s. 23.

168 M. Czepe, *Sołtyk...*, s. 401; taż, *Biskup...*, s. 387 nn; taż, *Na dworze...*, s. 228; zob. też [F. K. Kratzer], *Pamiętniki...*, s. 24 nn.

169 BCzart., rkps 700, s. 703.

170 Zob. Aneks, załącznik 2; por. Z. Góralski, *Urzędy i godności...*, s. 93, 96, 114 nn, 215–230.

171 APKK, LMort. 1735–1763, k. 152v.

172 APKK, LBapt. Kielce 1752–1774, k. 104.

173 APKK, LCop. Kielce 1754–1786, *passim*; LBapt. Kielce 1775–1793, *passim*.

pinacyjni). Zapewne do tej kategorii zaliczyć trzeba również nadzorców ogrodów¹⁷⁴ i stawów¹⁷⁵.

Najważniejszym urzędnikiem w każdym kluczu dóbr biskupich był starosta. Sprawował tam bowiem funkcję policyjną i władzę sądowno-administracyjną w imieniu ordynariusza¹⁷⁶. Najczęściej starostowie łączyli swój urząd ze stanowiskiem ekonoma zarządzającego folwarkami istniejącymi w każdym kluczu¹⁷⁷. Na przełomie lat pięćdziesiątych i sześćdziesiątych starostą kieleckim był Grzegorz Szurmiński¹⁷⁸. W latach sześćdziesiątych i siedemdziesiątych urząd tutejszego starosty dzierżył Józef Bogacki¹⁷⁹. Od końca lat siedemdziesiątych do początków lat dziewięćdziesiątych stanowisko to zajmował Jakub Jaworski¹⁸⁰, po którym pozostał w Kielcach doskonale zachowany drewniany dworek, zwany „dworkiem Laszczyków”¹⁸¹.

Z kolei w Bodzentynie stanowisko starosty i ekonoma zajmował do połowy lat sześćdziesiątych Jan Szatyński¹⁸², którego następcą został Józef Sujkowski¹⁸³. Na przełomie lat sześćdziesiątych i siedemdziesiątych urząd ten pełnił Józef Walecki¹⁸⁴, który awansował z posady kieleckiego pisarstwa prowentowego. W latach siedemdziesiątych starostą i ekonomem bodzentyńskim był Jan Kropiwnicki¹⁸⁵, zaś od połowy lat siedemdziesiątych do połowy osiemdziesiątych na stanowisku tym widzimy Macieja Wolskiego¹⁸⁶.

174 Por. J. Topolski, *Gospodarstwo wiejskie w dobrach arcybiskupstwa gnieźnieńskiego od XVI do XVIII wieku*, Poznań 1958, s. 294–317; zob. też [N.N.], *Ogrodnictwo*, w: *Encyklopedia historii gospodarczej Polski do 1945 roku*, t. 2:] O-Ż, red. A. Mączak, Warszawa, s. 11–12.

175 Por.: J. Topolski, *Rybolówstwo i gospodarstwo rybne w XVI–XVIII w. na terenie latyfundium arcybiskupstwa gnieźnieńskiego*, w: *Studia z dziejów gospodarstwa wiejskiego*, t. 1, red. J. Leskiewiczowa, Wrocław 1957, s. 179–197; tenże, *Gospodarstwo wiejskie...*, s. 318–337; zob. też [N.N.], *Rybna gospodarka*, *Encyklopedia historii gospodarczej...*, t. 2, s. 223–224; [N. N.], *Rybolówstwo*, tamże, s. 224–225.

176 Por. Z. Góralski, *Urzędy i godności...*, s. 194, 196–202, 208; AGAD, Archiwum Skarbu Koronnego, Oddział 46, sygn. 79, s. 197–200, 203, 206 nn; *Kielce. Materiały źródłowe do połowy XIX wieku*, opr. Z. Guldon, S. Marcinkowski, E. Wirska, Kielce 1971, s. 22, 24 nn, 29–32, 40–42; Z. Guldon, A. Massalski, *Historia Kielce*, Kielce 2000, s. 58; zob. też S. Russocki, *Starosta*, *Encyklopedia historii gospodarczej...*, t. 2, s. 337.

177 Por. M. Kamler, *Ekonomowie*, *Encyklopedia historii gospodarczej...*, t.1, s. 157.

178 APKK, LBapt. Kielce 1752–1774, k. 53 i *passim*; LCop. Kielce 1754–1786, *passim*; M. Pieniążek-Samek, *Słownik...*, s. 157. Funkcję tę pełnił od wczesnych lat pięćdziesiątych; P.J. Starzyk, *Dworzanie...*, s. 115.

179 APKK, LBapt. Kielce 1752–1774, k. 54 i *passim*; LCop. Kielce 1754–1786, *passim*; M. Pieniążek-Samek, *Słownik...*, s. 18–19.

180 APKK, LBapt. Kielce 1775–1793, *passim*; M. Pieniążek-Samek, *Słownik...*, s. 66.

181 O dworku tym zob.: J. L. Adamczyk, *Wzgórze zamkowe...*, s. 105, 107; A. Rakowski, *Dworek Laszczyków w Kielcach 1788–1988*, „Kielecka Teka Skansenowska” 2000, t. 1, s. 39–70; J.L. Adamczyk, T. Wróbel, *Kielce. Portrety zabytków*, Kielce 2008, s. 18.

182 ADK, LBapt. Bodzentyn 1697–1776, s. 331 i *passim*; LCop. Bodzentyn 1738–1787, s. 502 i *passim*. Stanowisko to zajmował od połowy lat pięćdziesiątych; P.J. Starzyk, *Dworzanie...*, s. 115.

183 ADK, LBapt. Bodzentyn 1697–1776, s. 372 i *passim*; LCop. Bodzentyn 1738–1787, s. 513 i *passim*.

184 ADK, LBapt. Bodzentyn 1697–1776, s. 409 i *passim*; LCop. Bodzentyn 1738–1787, s. 519 i *passim*.

185 ADK, LBapt. Bodzentyn 1697–1776, s. 421 i *passim*.

186 ADK, LBapt. Bodzentyn 1697–1776, s. 440 i *passim*.

Starostów zastępowali podstarościowie. Posiadali oni pełnię władzy w czasie nieobecności lub choroby starosty oraz podczas wakatu. Podstarości formalnie wykonywał wyroki sądu starościńskiego. Nierzadko sam sądził i troszczył się o stan obronny zamku¹⁸⁷. W połowie lat sześćdziesiątych podstarościem kieleckim był Jan Kowalicki¹⁸⁸.

Nadzorem prac w kluczu majątkowym, a tym samym kontrolą wydatków oraz rejestracją przychodów i dochodów, zajmował się pisarz prowentowy. W kluczu kieleckim na przełomie lat pięćdziesiątych i sześćdziesiątych funkcję tę pełnił Józef Bogacki¹⁸⁹, który awansował następnie na starostę i ekonoma kieleckiego. Jego następcą został Józef Zagrodzki, od którego z kolei obowiązki przejął Józef Wałęcki¹⁹⁰. Ten ostatni w latach 1768–1772 sprawował funkcję starosty i ekonoma bodzentyńskiego. Od 1769 do 1788 r. pisarzem prowentowym klucza kieleckiego był Benedykt Ziętarski¹⁹¹, który wcześniej piastował analogiczny urząd w kluczu bodzentyńskim.

Tamże pod koniec lat pięćdziesiątych na stanowisku pisarza prowentowego widzimy Klemensa Godawskiego¹⁹², którego w latach sześćdziesiątych zastąpili Piotr Nowosielski¹⁹³ i wspomniany Benedykt Ziętarski¹⁹⁴.

Z kolei pisarz browarny (propinacyjny) nadzorował prace w biskupich browarach i gorzelniach, kontrolując wydatki z tym związane. Rejestrował również dochody z propinacji¹⁹⁵. W latach siedemdziesiątych w kluczu kieleckim¹⁹⁶ funkcję tę pełnili kolejno: Krzysztof Krzyżewski¹⁹⁷, Józef Zaborski¹⁹⁸ i Andrzej Krynicki¹⁹⁹.

W kluczu bodzentyńskim urząd pisarza browarnego (propinacyjnego) pełnił w l. 1765–1777 Roch Gizowski²⁰⁰. W latach siedemdziesiątych na tym stanowisku widzi-

187 Por.: Z. Góralski, *Urzędy i godności...*, s. 208 i n.; S. Russocki, *Podstarości, Encyklopedia historii gospodarczej*, t. 2, s. 93.

188 APKK, LBapt. Kielce 1752–1774, k. 121.

189 APKK, LBapt. Kielce 1752–1774, k. 65v., 82; LCop. Kielce 1754–1786, *passim*; M. Pieniążek-Samek, *Słownik...*, s. 18 nn. Józef Bogacki był pisarzem prowentowym klucza kieleckiego od początku lat pięćdziesiątych; P.J. Starzyk, *Dworzanie...*, s. 108.

190 APKK, LBapt. Kielce 1752–1774, k. 92v. i *passim*; LCop. Kielce 1754–1786, *passim*.

191 APKK, LBapt. Kielce 1752–1774, *passim*; LCop. Kielce 1754–1786, *passim*; M. Pieniążek-Samek, *Słownik...*, s. 18.

192 ADK, LBapt. Bodzentyń 1697–1776, s. 327.

193 Tamże, s. 377.

194 Tamże, s. 384.

195 Zob.: J. Łukasiewicz, Gorzelnictwo, *Encyklopedia historii gospodarczej*, t. 1, s. 203–205; T. Lalik, J. Łukasiewicz, Piwowarstwo, tamże, t. 2, s. 71–74; T. Lalik, Propinacja, tamże, t. 2, s. 138–139.

196 Browar, gorzelnia i inne zabudowania folwarku biskupiego w Kielcach omawia szczegółowo J.L. Adamczyk, *Wzgórze zamkowe...*, s. 88–92.

197 APKK, LBapt. Kielce 1752–1774, *passim*. Przepuszczalnie jest on tożsamy z Krzysztofem Krzyżewskim – cześnikiem nadwornym bpa Andrzeja Stanisława Załuskiego, pełniącym ten urząd od wczesnych lat pięćdziesiątych; P.J. Starzyk, *Dworzanie...*, s. 112.

198 APKK, LBapt. Kielce 1775–1793, *passim*.

199 Tamże, *passim*.

200 ADK, LBapt. Bodzentyń 1697–1776, s. 370a i *passim*.

my także Bartłomieja Pawłowskiego²⁰¹, Kazimierza Korczyńskiego²⁰² i Franciszka Łabęckiego²⁰³.

W Kielcach w drugiej połowie XVIII w. przy pałacu biskupim istniał wspaniały ogród włoski²⁰⁴. W roku 1759 jego uprawą zajmował się Jan Kwitanowicz *vel* Kwitan²⁰⁵, który zatrudniony został przez bpa Konstantego Felicjana Szaniawskiego jeszcze na początku lat trzydziestych. Pracował on dla kolejnych ordynariuszy krakowskich, pełniąc dodatkowo funkcję nadzorca ogrodów biskupich²⁰⁶. W latach sześćdziesiątych za stan tego ogrodu odpowiadał Wacław Majer²⁰⁷, w latach siedemdziesiątych ogród pielęgnowali Paweł Menel²⁰⁸ i Walenty Sosiński²⁰⁹, zaś w latach osiemdziesiątych Jakub Adamczyk²¹⁰ i Karol Bauman²¹¹. W 1788 r. ogrodnikiem był tu Józef Targowski²¹². Z kolei w Bodzentynie tamtejszy ogród przyzamkowy uprawiał w latach sześćdziesiątych Paweł Mołodziński *vel* Mołodziński²¹³.

Nadzorca stawów²¹⁴ dbał o biskupie stawy i sadzawki, w których hodowano ryby, głównie karpie²¹⁵. Zapewne część z nich trafiała na stół biskupi a resztę sprzedawano. W latach 1759–1763 stawowym był Franciszek Chachulski²¹⁶, którego podobna uwieczniona została na weducie Kielc narysowanej w latach pięćdziesiątych XVIII w.²¹⁷. Nadmienić wypada, że funkcję tę pełnił on od czasów bpa Andrzeja Stanisława Załuskiego²¹⁸. W 1763 r. po śmierci Chachulskiego obowiązki stawowego przejął Antoni Majewski²¹⁹. W latach siedemdziesiątych stanowisko to zajmował Józef Stojanowski²²⁰. Sołtyk żywo interesował się hutnictwem żelaza w swych włościach, szczególnie w kluczach samsonowskim i suchedniowskim²²¹. Przykładowo,

201 Tamże, s. 409.

202 Tamże, s. 437.

203 APKK, LCop. Kielce 1754–1786, *passim*.

204 O ogrodzie tym szerzej pisze J. L. Adamczyk, *Wzgórze zamkowe...*, s. 39–44, 180–181.

205 APKK, LBapt. Kielce 1752–1774, k. 57.

206 P.J. Starzyk, *Dworzanie...*, s. 98, 104, 112.

207 APKK, LBapt. Kielce 1752–1774, k. 86v.

208 Tamże, k. 171.

209 Tamże, k. 171v.

210 APKK, LBapt. Kielce 1775–1793, k. 180v.

211 Tamże, k. 177.

212 J. Kuczyński, *Ludność Kielc...*, s. 55.

213 ADK, LBapt. Bodzentyn 1697–1776, s. 355 i *passim*; LCop. Bodzentyn 1738–1787, s. 512.

214 Prawdopodobnie jest on tożsamy z pisarzem stawowym wymienionym w tekście lustracji klucza kieleckiego z 1788 r.; J.L. Adamczyk, *Wzgórze zamkowe...*, s. 181.

215 Por. J. Topolski, *Rybołówstwo...*, s. 179–197.

216 APKK, LBapt. Kielce 1752–1774, k. 53v.; LMort. Kielce 1735–1763, k. 192v.

217 J. Kuczyński, *Osiemnaście panoram Kielc*, „Rocznik Muzeum Narodowego w Kielcach” 1985, t. 14, s. 103, 107, 109, 113.

218 P.J. Starzyk, *Dworzanie...*, s. 109.

219 APKK, LBapt. Kielce 1752–1774, k. 98.

220 APKK, LBapt. Kielce 1775–1793, *passim*.

221 O znaczeniu tych najbardziej dochodowych kluczy zob.: Z. Guldon, J. Wijaczka, *Wysokość i struktura*

w hucie w Samsonowie nakazał w 1778 r. przebudować wielki piec²²². Na przełomie lat pięćdziesiątych i sześćdziesiątych ekonomem w Samsonowie był Karol Patek²²³. W 1781 r. odrestaurowano jej budynki i urządzenia papierni w Sukowie nad Czarną Nidą, w kluczu kieleckim²²⁴. Od późnych lat pięćdziesiątych aż po lata siedemdziesiąte mistrzem papiernikiem pracującym dla ordynariusza w Sukowie był Piotr Haberhofer²²⁵. Od końca lat siedemdziesiątych aż po schyłek osiemdziesiątych, papier czerpał tam Michał Krański²²⁶.

Poruszona w niniejszym opracowaniu problematyka stanowi punkt wyjścia dla dalszych dociekań nad otoczeniem i życiem codziennym bpa Sołtyka. Przyszłe badania powinny uwzględnić również rolę kobiet na dworze tego hierarchy. Wciąż odczuwalny jest brak monografii, gdzie byłaby pokazana całościowo gospodarka w dobrach biskupstwa krakowskiego w XVIII stuleciu.

---

dochodu z dóbr biskupstwa krakowskiego w województwie sandomierskim w końcu XVIII wieku, „Nasza Przeszłość” 1996, t. 85, tab. 26; Z. Guldon, *Gospodarka i zaludnienie, w: Dzieje regionu świętokrzyskiego od X do końca XVIII wieku*, red. J. Wijaczka, Warszawa–Kielce 2004, s. 328 nn.

222 M. Czepe, *Sołtyk...*, s. 399; zob. J. Muszyńska, *Rola biskupów krakowskich w rozwoju górnictwa i hutnictwa*, w: *Rzeczpospolita...*, s. 329–340.

223 APKK, LBapt. Kielce 1752–1774, k. 59 i *passim*.

224 O papierni w Sukowie czynnej w latach 1641–1868 zob.: W. Budka, *Papiernia w Sukowie*, „Przegląd Papierniczy” 1952, R. 8, s. 160–165; A. Będziński, *Schyłkowy okres rękodzielniczej produkcji papieru między Pilicą a Wisłą*, Kielce 1986, *passim*; M. Czepe, *Sołtyk...*, s. 399.

225 APKK, LBapt. Kielce 1752–1774, k. 86 i *passim*; LCop. Kielce 1754–1786, *passim*; LMort. Kielce 1763–1779, *passim*.

226 ADK, LCop. Kielce 1787–1820, s. 18; W. Budka, *Papiernia...*, s. 164; A. Będziński, *Schyłkowy okres...*, s. 40, 108.

Aneks

Zestawienie 1. Duchowni dworzanie i współpracownicy biskupa Kajetana Ignacego Sołtyka w latach 1759-1788

Uwaga: W haśle osobowym podano kolejno: nazwisko dworzanina lub współpracownika; stopień lub tytuł naukowy; stanowiska związane ze służbą u ordynariusza i lata działalności; beneficja kościelne osiągnięte podczas służby u biskupa. Brak danych oznaczono kreską.

1. Augustowski Wawrzyniec; profesor teologii moralnej i prawa kanonicznego w Seminarium Duchownym w Kielcach; egzaminator prosynodalny (1776–1782); prałatura archidiakonia kolegiaty kieleckiej. (1777)
2. Biegaczewicz Wojciech; dr filozofii i teologii, profesor Uniwersytetu Krakowskiego; egzaminator prosynodalny (1764–1767); —.
3. Bieńkowski Ignacy h. Korwin; — ; administrator opactwa tynieckiego (1759), sędzia prosynodalny (1761–1763, 1777–1779); prałatura scholasteria katedralna krakowska (1777).
4. Bodurkiewicz Kazimierz h. Kościeszka; dr filozofii i obojga praw; wizytator klasztoru marków w Trzcianie (1762), komisarz norbertanek w Imbramowicach (1763); koadiutoria kanonii katedralnej krakowskiej *fundi* Gunowskiej (1762, beneficjum osiągnięte w 1765).
5. Brygiński Antoni; — ; kapelan nadworny (1765), malarz nadworny (1769); —.
6. Brzozowski Józef; — ; egzaminator prosynodalny (1764); —.
7. Christ Adam; profesor teologii dogmatycznej w Seminarium Duchownym w Kielcach; egzaminator prosynodalny (1781–1782); —.
8. Chyczewski Józef; dr obojga praw; sędzia surogat w sądzie zadwornym (1759–1765), komisarz norbertanek w Busku (1759–1762), egzaminator prosynodalny (1761–1767), komisarz do spraw dyscypliny duchowieństwa w diecezji krakowskiej (1765), komisarz do sprawy duchaków (1767), cenzor książek drukowanych w diecezji krakowskiej (1767); kanonia kolegiaty kieleckiej *fundi* Szydłówek (1760), kanonia katedralna krakowska *fundi* Posądzka (1761), plebania w Sławkowie (1761), prałatura archidiakonia katedralna krakowska (1765), plebania w Niepołomicach (1765).
9. Czapiżyński (Czapiżyński) Mikołaj; profesor teologii moralnej w Seminarium Duchownym w Kielcach; egzaminator prosynodalny (1781–1782); —.
10. Cwiertniowski (Cwierzniewski; Cwierciniewski; Cwietniewski) Krzysztof, SchP; — ; teolog i spowiednik (1759–1767); —.
11. Delisle (de Lisle) Franciszek (pochodzenia francuskiego); — ; nadworny nauczyciel języka francuskiego (1766); —.
12. Dobrzański Jerzy h. Leliwa; dr teologii; wizytator archidiakonatu krakowskiego (1760), egzaminator prosynodalny (1761–1767, 1776–1778), komisarz norbertanek w Krakowie na Zwierzyńcu (1762), cenzor książek drukowanych w diecezji krakowskiej (1767), sędzia prosynodalny (1777–1779); kanonia katedralna krakowska *fundi* Krzesławska (1761), plebania w Goźlicach (1764).
13. Domaradzki (Domaracki) Jan Michał; dr obojga praw; komisarz ustalający porządek w Kunowie (1764), egzaminator prosynodalny (1764–1767), sędzia surogat w sądzie zadwornym (1765–zm. 3 XII 1769); kanonia kolegiaty kieleckiej *fundi* Sieradowska (1763), plebania w Tarłowie (1765).
14. Drązewski Józef Karol; — ; egzaminator prosynodalny (1781–1782); —.

15. Dunin-Kozicki Antoni Franciszek; — ; wizytator dekanatów: chodelskiego, urzędowskiego, kazimierskiego (1781–1782), oraz bodzentyńskiego (1782); —.
16. Felkier (Folger) Tomasz; dr filozofii; notariusz w kancelarii zadwornej (1770–1777), aktuariusz w sądzie zadworzym (1775–1776); plebania w Jangrocie (1767), plebania w Czerminie (1770).
17. Gorzeński Józef h. Nałęcz; — ; kanclerz księstwa siewierskiego (1749–1784), wizytator dekanatu lelowskiego (1763), komisarz w sprawie ustalenia granic między księstwem siewierskim a dobrami barona Hencklla (1765), sędzia prosynodalny (1777–1779), dworzanie (1763–1765, 1773–1779); prałatura kancelaria katedralna krakowska (1760).
18. Gorzeński Tymoteusz Paweł h. Nałęcz; dr teologii; rektor Domu Polskiego przy kościele św. Stanisława w Rzymie (1768–1771), sędzia prosynodalny (1777–1779), dworzanie (1779–1780); —.
19. Herka Klemens Stanisław Kostka; dr filozofii i obojga praw; profesor Uniwersytetu Krakowskiego; sędzia surogat w sądzie zadworzym (1759); —.
20. Hewner Andrzej, CM; prefekt Seminarium Duchownego w Krakowie na Stradomiu; egzaminator prosynodalny (1781–1782); plebania w Babicach (1781).
21. Homans (Hommans) Andrzej; — ; skarbnik nadworny (1763–1773); kustodia w Olkuszu (1763), kanonia kolegiaty kieleckiej *fundi* Sieradowska (1777).
22. Iwański Jan; — ; kapelan nadworny (1764–1766); prepozytura w Bodzentynie (1766).
23. Jachimowski Jakub, CM; prefekt Seminarium Duchownego w Krakowie na Wawelu; egzaminator prosynodalny (1776–1777); —.
24. Jezierski Wincenty; dr obojga praw; sędzia prosynodalny (1777–1779), wizytator dekanatów: radomskiego, kunowskiego i zwoleńskiego (1781); —.
25. Kielczewski Leonard h. Pomian; dr obojga praw; dworzanie (1759–1763); koadiutoria kanonii katedralnej krakowskiej *fundi* Łazy (1759, beneficjum osiągnął w 1764), plebania w Kazimierzy Wielkiej (1759), archiprezbiterat kościoła Mariackiego w Krakowie (1761).
26. Kochański Jacek; — ; wizytator dekanatów: stężyckiego, łukowskiego i parczewskiego (1781); —.
27. Kociński Józef; — ; instygator (fiskał) w sądzie zadworzym (1776); plebania w Żyrzynie (1776).
28. Kosiński (Koziański) Franciszek Salezy; — ; dworzanie (1773–1781); kanonia kolegiaty wiślickiej *fundi* Drochecka (1774), kanonia kolegiaty kieleckiej *fundi* Szydłówek (1776), kanonia kolegiaty skalbmierskiej (ok. 1781).
29. Krasicki Ignacy Błażej Franciszek h. Rogala; — ; sekretarz biskupa (1759); —.
30. Kułagowski Grzegorz h. Kościeszka; dr obojga praw; sekretarz biskupa (1759–1767), obrońca węzła małżeńskiego w sądzie zadworzym (1759), stały korespondent biskupi przebywający w Warszawie (1767); plebania w Makowie Podhalańskim (1759), kanonia kolegiaty sandomierskiej *fundi* Krzczonowska (1759), prepozytura w Łży (1760), koadiutoria prałatury scholasterii kolegiaty kieleckiej (1760, beneficjum osiągnął w 1788), prałatura dziekana kolegiaty opatowskiej (1769), koadiutoria kanonii katedralnej *fundi* Gunowskiej (1775, zmarł przed objęciem beneficjum).
31. Lipiewicz Andrzej Dominik; dr filozofii i obojga praw, profesor Uniwersytetu Krakowskiego; cenzor książek drukowanych w diecezji krakowskiej (1767), egzaminator prosynodalny (1776–zm. 24 X 1778), sędzia prosynodalny (1777–zm. 24 X 1778); —.
32. Lipiński Tomasz; — ; egzaminator prosynodalny (1776–1777); —.
33. Lochman Karol; dr obojga praw i teologii; sekretarz biskupa (1765–1781), komisarz ustalający porządek w Kielcach (1766–1767), sędzia surogat w sądzie zadworzym (1781–1782);

- prałatura scholasteria kolegiaty skalbmierskiej (1766), plebania w Sławkowie (1767), plebania w Szreniawie (1781).
34. Łętowski Adam h. Ogończyk; — ; rektor Domu Polskiego przy kościele św. Stanisława w Rzymie (1763–1765), delegat biskupi na sądach siewierskich (1766–1767, 1776), sędzia prosynodalny (1777–1779); plebania w Łękach Górnych (1763), kanonia kolegiaty bobowskiej *fundi* Krzyża Świętego (1763), kanonia katedralna krakowska *fundi* Raciborowicka (1764), plebania w Niegowici (1766).
  35. Łukaszkiewicz Józef; dr filozofii i teologii; egzaminator prosynodalny (1759–1760), komisarz duchaczek (1759); —.
  36. Mamczyński Stanisław Sebastian; dr filozofii i obojga praw, profesor Uniwersytetu Krakowskiego; komisarz duchaczek (1759), cenzor książek drukowanych w diecezji krakowskiej (1761); —.
  37. Marciszewski (Marciszowski) Jakub Michał h. Jastrzębiec; dr filozofii i obojga praw, profesor Uniwersytetu Krakowskiego; egzaminator prosynodalny (1761–1767), cenzor książek drukowanych w diecezji krakowskiej (1767); kanonia katedralna krakowska *fundi* Karniowska (1762), plebania w Makowie Podhalańskim (1768).
  38. Marynowski Michał; — ; dworzanin (1766); plebania w Piwnicznej (1766).
  39. Michałowski Tomasz h. Trzaska (Jasieńczyk); — ; dworzanin (1759), komisarz ustalający porządek w Kielcach (1759), komisarz i ekonom generalny dóbr biskupstwa krakowskiego i księstwa siewierskiego (1762–1788), komisarz w sprawie ustalenia granic między księstwem siewierskim a dobrami barona Hencklla (1765), wizytator Uniwersytetu Krakowskiego (1765), administrator dóbr biskupich *in temporalibus* (1767–1773), komisarz apostolski opactwa świętokrzyskiego (1780); kanonia kolegiaty kieleckiej *fundi* Żydówek (1761), kanonia kolegiaty tarnowskiej *fundi* Wierzchosławska (ok. 1762), plebania w Wierzchosławicach (1762), kanonia katedralna krakowska *fundi* Bieżanowska (1765), plebania w Świąciechowie (1776).
  40. Minocki Franciszek Józef; dr filozofii i obojga praw, profesor Uniwersytetu Krakowskiego; egzaminator prosynodalny (1781–1782); plebania w Czulicach (1781).
  41. Minocki Stanisław; dr obojga praw i teologii, profesor Uniwersytetu Krakowskiego; notariusz w kancelarii zadwornej (1763–1775), regens (regent) kancelarii zadwornej (1763–1765), aktuariusz w sądzie zadwornej (1765–1775); plebania w Świętomarzy (1763), kanonia honorowa kolegiaty kieleckiej (1764), kanonia kolegiaty skalbmierskiej (1766), plebania w Zwoleniu (1766), kanonia kolegiaty sandomierskiej *fundi* Pierścienia Królowej (1771), plebania w Wielgim (1772), plebania w Luborzycy (1773), prałatura dziekana kolegiaty Wszystkich Świętych w Krakowie (1776).
  42. Muszyński Jan Gwalbert; — ; dworzanin (1773–1775), egzaminator prosynodalny (1776–zm. 5 VII 1777); kanonia kolegiaty kieleckiej *fundi* Szydłówek (1777).
  43. Olechowski Józef h. Ratułd; dr filozofii i obojga praw; notariusz w kancelarii zadwornej (1759–1763), regens (regent) kancelarii zadwornej (1763), aktuariusz w kancelarii zadwornej (1763–1765), sędzia surogat w sądzie zadwornej (1765–1767), egzaminator prosynodalny (1765–1767), wizytator Uniwersytetu Krakowskiego (1765), administrator i namiestnik generalny biskupa krakowskiego *in spiritualibus* (1767–1773), audytor i sędzia generalny w sądzie zadwornej (1773–1782), sędzia prosynodalny (1777–1779); altaria Męki Pańskiej w kościele Mariackim w Krakowie (1759), kustodia w Olkuziu (1760), plebania w Zborówku (1761), kanonia honorowa kolegiaty kieleckiej (1763), plebania w Sławkowie (1763), kanonia kolegiaty kieleckiej *fundi* Pierzchnicka (1764), kanonia katedralna krakowska *fundi* Posądzka (1765), kanonia kolegiaty sandomierskiej *fundi* Kobiernicka (1767), koadiutoria prałatury kustodii kolegiaty sandomierskiej (1768, beneficjum objął w 1778), plebania w Obrazowie (1769),

- plebania w Tarłowie (1770), plebania w Ruszczy (1774), prałatura archidiaconia katedralna krakowska (1775).
44. Olechowski Paweł h. Ratułd; dr obojga praw; dworzanin (1773–1782), komisarz biskupi (1780); prałatura kantoria kolegiaty wiślickiej (1774), kanonia katedralna krakowska *fundi* Posądzka (1776).
  45. Olszewski Tomasz; — ; kapelan nadworny (1762–1763); plebania w Borowie (1762).
  46. Ossowski Franciszek h. Belina; dr obojga praw; dworzanin (1766–1767, 1773–1782), sędzia prosynodalny (1777–1779); koadiutoria prałatury kustodii katedralnej krakowskiej (1773, beneficjum osiągnął w 1775), plebania w Czeladzi (1775).
  47. Pastor Maciej; — ; dworzanin (1778–1780); —.
  48. Paszyc Kasper h. Łuk; dr obojga praw; komisarz klarysek w Starym Sączu (1764), wizytator dekanatu bobowskiego (1766), sędzia prosynodalny (1777–1779); plebania w Porąbce Uszewskiej (1765), prałatura archidiaconia kolegiaty wojnickiej (1766).
  49. Płachecki Łukasz; — ; kapelan nadworny (1759–1761); —.
  50. Podgórski Maciej; — ; notariusz w kancelarii zadwornej (1779–1780), adwokat w sądzie za-dworzym (1780), instygator (fiskał) w sądzie zadworzym (1781–1782); —.
  51. Pogorzelski Idzi; — ; notariusz w kancelarii zadwornej (1764–1767), instygator (fiskał) w są-dzie zadworzym (1764–1767); plebania w Zawichoście (1764).
  52. Bp Potkański (Podkański) Franciszek h. Brochwicz; — ; sufragan krakowski (1753–1786), oficjał i wikariusz generalny *in spiritualibus* diecezji krakowskiej (1759–1783), komisarz bened-yktynek w Staniątkach (1759), egzaminator prosynodalny (1761), administrator i namiestnik generalny biskupa krakowskiego *in spiritualibus* (1767–1773); —.
  53. Potocki Andrzej h. Pilawa; dr obojga praw; doradca biskupa do spraw księstwa siewierskiego (1759), wizytator kolegiaty lubelskiej (1759), egzaminator prosynodalny (1761); —.
  54. Preiss Franciszek Erazm; — ; egzaminator prosynodalny (1765–1767, 1776–1782); kanonia kolegiaty kieleckiej *fundi* Głębozcza (1767), plebania w Lisowie (1770), plebania w Zagnań-sku (1775).
  55. Pruski Walenty Józef h. Prawdzic; — ; rektor Domu Polskiego przy kościele św. Stanisława w Rzymie (1765–1768); —.
  56. Przerębski (Przerembski) Adam Tomasz h. Nowina; — ; dworzanin (ok. 1760–1764), sędzia i egzaminator prosynodalny (1764), audytor i sędzia generalny w sądzie zadworzym (1765–1767), kurator nad chorym umysłowo biskupem (1782–1788); opactwo komendatoryjne ję-drzejowskie (1760), kanonia katedralna krakowska *fundi* Chmielnicka (1762).
  57. Przyłęcki Wojciech; — ; egzaminator prosynodalny (1764–1767); prałatura archidiaconia ko-legiaty kieleckiej (1766).
  58. Putanowicz Józef Alojzy; dr filozofii i teologii, profesor Uniwersytetu Krakowskiego, cenzor książek drukowanych w diecezji krakowskiej (1767); kanonia kolegiaty św. Anny w Krakowie *fundi* Wielopolskiego (1767), plebania w Lanckoronie (1768).
  59. Rej Józef Tadeusz h. Oksza; — ; sędzia prosynodalny (1777); —.
  60. Rydułski Piotr; dr teologii; wiceprefekt Uniwersyteckiego Seminarium Duchownego w Krako-wie; egzaminator prosynodalny (1781–1782); —.
  61. Scholtz Gabriel; — ; kapelan nadworny (1765); —.
  62. Schwartzemberg (Schwarzenberg, Schwartzenberg)-Czerny Franciszek h. Nowina; dr filo-zofii, obojga praw i teologii; audytor i sędzia generalny w sądzie zadworzym (1759–1765), kolektor hiberny w diecezji krakowskiej (1759), egzaminator prosynodalny (1761), komisarz w sprawie ustalenia granic między księstwem siewierskim a dobrami barona Hencklla (1765), sędzia w trybunale księstwa siewierskiego (1765), wizytator Uniwersytetu Krakowskiego

- (1765), cenzor książek drukowanych w diecezji krakowskiej (1767), dworzanin (1767); prepozytura w Miechowie (1759), prepozytura w Gołębju (1759), prałatura prepozytura kolegiaty św. Michała w Krakowie na Wawelu (1761), prałatura prepozytura kolegiaty sandomierskiej (1762), prałatura scholasteria katedralna krakowska (1765).
63. Sierakowski Antoni Maciej h. Ogończyk; dr prawa kanonicznego; rektor Domu Polskiego przy kościele ś. Stanisława w Rzymie (1759–1763); —.
64. Sierakowski Wojciech h. Ogończyk; dr obojga praw; komisarz ustalający porządek w Kunowie (1764), sędzia surogat w sądzie zadwornym (1770–1782, urzędował w Kielcach); kanonia kolegiaty kieleckiej *fundi* Sieradowska (1769), kanonia kolegiaty kieleckiej *fundi* Szydłówek (1777), plebania w Bielinach (1777), plebania w Kunowie (1781).
65. Skarbak-Wojczyński Ignacy Wojciech h. Abdank; — ; egzaminator prosynodalny (1781–1782); kanonia katedralna krakowska *fundi* Łazy (1781).
66. Sołtyk Ignacy h. własnego; — ; dworzanin (1759–zm. 6/7 XII 1761), wizytator kolegiaty lubelskiej (1759); prepozytura w Klimontowie (1759).
67. Sołtyk Maciej Kajetan h. własnego; — ; dworzanin (ok. 1762–1763, 1773–1775); prałatura prepozytura kolegiaty św. Michała w Krakowie na Wawelu (1762), kanonia katedralna krakowska *fundi* Górecka (1763).
68. Sołtyk Michał h. własnego; — ; dworzanin (ok. 1761– 1765, 1773–1782), przedstawiciel ordynariusza krakowskiego przy Stolicy Apostolskiej (1766–1767); delegat, pełnomocnik i zastępca biskupa krakowskiego na konferencji biskupów polskich w Warszawie (1775–1776), kurator nad chorym umysłowo biskupem (1782–1788); prałatura dziekania kolegiaty sandomierskiej (1761), koadiutoria prałatury kantorii katedralnej krakowskiej (1763, beneficjum objął w 1767), archidiaconia zawichojska (1765), prałatura kustodia kolegiaty kieleckiej (1765), koadiutoria prałatury dziekani katedralnej krakowskiej (1775, beneficjum osiągnął w 1782), plebania w Pacanowie (1782).
69. Stadnicki Jan h. Szreniawa; dr obojga praw; dworzanin (1759–zm. 16 XII 1766); koadiutoria kanonii katedralnej krakowskiej *fundi* Rosiejów (1759, beneficjum objął w 1760), kanonia katedralna krakowska *fundi* Bieżanowska (1760), prałatura dziekania katedralna krakowska (1764).
70. Stęplowski Kazimierz; dr filozofii i teologii, profesor Uniwersytetu Krakowskiego; egzaminator prosynodalny (1764–1767), cenzor książek drukowanych w diecezji krakowskiej (1767); prałatura prepozytura kolegiaty Wszystkich Świętych w Krakowie (1767).
71. Strzałkowski Ignacy; — ; notariusz i regens (regent) kancelarii zadwornej (1766–1775), dworzanin (1775–1780); plebania w Pilźnie (1768), kanonia kolegiaty wiślickiej *fundi* Widuchowska (1770), plebania w Makowie Podhalańskim (1771), plebania w Połańcu (1777), plebania w Dobrowodzie (1777), plebania w Zborówku (1777), prałatura scholasteria kolegiaty wiślickiej (1782).
72. Szajowski Kasper; dr obojga praw; sędzia prosynodalny (1777–1779); —.
73. Szaniawski Kazimierz Maciej h. Junosza; — ; dworzanin (1759); plebania w Rzeszawie (1759).
74. Szembek Krzysztof Hilary h. własnego; — ; dworzanin (1759–1761), generalny kolektor hiberny w diecezji krakowskiej (1759), egzaminator prosynodalny (1761); —.
75. Szwarz Tomasz; — ; notariusz w kancelarii zadwornej (1779–1780); plebania w Grzegorzewicach (1781).
76. Szyborski Mikołaj; — ; egzaminator prosynodalny (1776–1777); —.
77. Świejkowski Stanisław; — ; sędzia prosynodalny (1777–1779); —.
78. Świącicki Ignacy Karol; — ; sędzia prosynodalny (1777–1779); —.

79. TrojnarSKI Marcin Mikołaj; dr obojga praw; notariusz w kancelarii zadwornej (1759–1760), instygator (fiskał) i adwokat w sądzie zadworzym (1759–1760); kanonia kolegiaty sądeckiej *fundii* Biegunicka (1759).
80. Trzebiński Benedykt h. Abdank; — ; notariusz w kancelarii zadwornej (1780); kanonia katedralna krakowska *fundii* Szczytnicka (1781).
81. Wędrychowski Tomasz; — ; notariusz w kancelarii zadwornej (1779–1780); —.
82. Wielogłowski Hieronim h. Starykoń; — ; wizytator klarysek (1759), wizytator kolegiaty lubelskiej (1759); —.
83. Włodarski Jakub, CM; prefekt Seminarium Duchownego w Krakowie na Stradomiu; egzaminator prosynodalny (1765–1767, 1776–1777); —.
84. Wojdanowski Kasper; — ; kapelan nadworny (1783–ok. 1785); plebania w Giebułtowie (1785).
85. Wybranowski Mikołaj h. Poraj; — ; sędzia prosynodalny (1777–1779); —.
86. Wyczałkowski (Wyczółkowski) Antoni h. Lubisz; — ; sędzia w trybunale księstwa siewierskiego (1777); —.
87. Zdanowski Jan; — ; dworzanin (1762–1763); —.
88. Żołędziowski Antoni Józef; dr filozofii i teologii, profesor Uniwersytetu Krakowskiego; egzaminator prosynodalny (1773, 1776–1778), sędzia prosynodalny (1777–1779); plebania św. Jakuba w Krakowie na Kazimierzu (1773).
89. Żurawski Józef; — ; aktuariusz w sądzie zadworzym (1759–zm. 8 III 1763); kanonia kolegiaty kieleckiej *fundii* Sieradowska (1760), plebania w Świętomarzy (ok. 1760).
90. Żurawski Krzysztof h. Trzaska; dr obojga praw; notariusz w kancelarii zadwornej (1761–1762); —.
91. Żurkowski Karol; — ; instygator (fiskał) w sądzie zadworzym (1779), aktuariusz w sądzie zadworzym (1780), notariusz w kancelarii zadwornej (1780–1781); plebania w Ostrowcu Świętokrzyskim (1779), plebania w Dobrowodzie (1781).

Źródło: AKMKr, AEp. 98, 100–108, 113, 119, *passim*; ADK, LBapt. Bodzentyn 1697–1776, *passim*; LCop. Bodzentyn 1738–1787, *passim*; LBapt. Kielce 1763–1765, *passim*; LCop. Kielce 1787–1820, *passim*; APKK, LBapt. Kielce 1752–1774, *passim*; LBapt. Kielce 1775–1793, *passim*; LCop. Kielce 1754–1786, *passim*; LMort. Kielce 1735–1763, *passim*; LMort. Kielce 1763–1779, *passim*; LMort. Kielce 1780–1794, *passim*; K. Rudnicki, *Biskup Kajetan...*, *passim*; M. Pećkowski, *Józef Olechowski...*, *passim*; A. Bastrzykowski, *Monografia historyczna Kunowa nad Kamienną i jego okolicy*, Kraków 1939, s. 37; J. Pazdur, *Dzieje Kielc do 1863 roku*, Wrocław 1967, *passim*; M. Czeppe, *Sołtyk...*, s. 386–404; *taż*, *Biskup...*, s. 383–390; *taż*, *Na dworze...*, s. 225–230; M. Pieniążek-Samek, *Słownik...*, *passim*; J. Szczepaniak, *Duchowieństwo diecezji krakowskiej w XVIII wieku. Studium prozopograficzne*, Kraków 2010, *passim*; *tenże*, *Katalog alumnów Seminarium Stradomskiego (1732–1800)*, Kraków 2006, s. 106, 109, 125, 192; *tenże*, *Katalog duchowieństwa diecezjalnego zestawiony na podstawie krakowskich ksiąg święceń (1646–1789)*, Kraków 2008, s. 575, 620, 682, 705, 819, 841, 1324; *tenże*, *Spis prałatów i kanoników kapituły katedralnej oraz kapituł kolegiackich diecezji krakowskiej (XVIII w.)*, Kraków 2008, *passim*; *tenże*, *Spis prepozytów i plebanów diecezji krakowskiej (XVIII w.)*, Kraków 2008, *passim*; B. Przybyszewski, *Katalog...*, *passim*.

Załącznik 2. Świeccy dworzanie, współpracownicy i służący biskupa Kajetana Ignacego Sottyka w latach 1759–1788

Uwaga: W haśle osobowym podano kolejno: nazwisko dworzanina, bliskiego współpracownika lub służącego; stanowisko związane ze służbą u ordynariusza i lata działalności; siedzibę dworu, miejsce służby.

1. Adamczyk Jakub; ogrodnik (1787); Kielce.
2. Adamowski Daniel; dworzanin (1764); Kielce.
3. Bachnacki (Bochnacki) Piotr; gwardzista (1759–1760); Kielce.
4. Banaczkowski Wojciech; adwokat w sądzie zadwornym (1773–1780); Kraków.
5. Baranowski Jakub; dworzanin (1760); Kielce.
6. Baranowski Michał; gwardzista-kawalerzysta (1759–zm. 28 II 1763); Kielce.
7. Barański Antoni; gwardzista-szeregowiec (1765–1766); Kielce.
8. Barański Jakub; kuchmistrz nadworny (1762–zm. 17 V 1771); Kielce, Bodzentyn.
9. Bauman Karol; ogrodnik (1787); Kielce.
10. Białachowski (Białochocki) Jacek; skarbnik (podskarbi) nadworny (1759–1761); Warszawa, Kielce.
11. Boch Felicjan (Feliiks); koniuszy (1759); Kielce.
12. Bogacki Józef; pisarz prowentowy klucza kieleckiego (1759–1762), starosta i ekonom kielecki (1763–1778); Kielce.
13. Bogusławski Wojciech h. Świnka; pokojowiec (ok. 1773–ok. 1775); Kraków.
14. Borowkiewicz Józef; piwniczny (1788); Kielce.
15. Borowski Jerzy, podczaszy braclawski; dworzanin (1759); Kielce.
16. Brodowski Franciszek; gwardzista-szeregowiec (1766); Kielce.
17. Bugała Wojciech; gwardzista-szeregowiec (1760); Kielce.
18. Cantini Horacy (pochodzenia włoskiego); sekretarz nadworny „od języków obcych” (1763–1765); Kielce, Kraków.
19. Chachulski Franciszek; nadzorca stawów biskupich (1759–zm. 6 III 1763); Kielce.
20. Charabniowski (Arabiowski) Mikołaj; gwardzista (1759–1765); Kielce.
21. Cholewiński Wawrzyniec; gwardzista-szeregowiec (1759); Kielce.
22. Chylewski Leon; sekretarz nadworny (1763); Kraków.
23. Colla Domenico (pochodzenia włoskiego); muzyk-lutnista (1773); Warszawa, Kraków.
24. Colla Giuseppe (pochodzenia włoskiego); muzyk-lutnista (1773); Warszawa, Kraków.
25. Cosareti Józef Bartłomiej (pochodzenia włoskiego); lekarz nadworny (1785); Kielce.
26. Czaplicki Florentyn; sekretarz nadworny (1759–1761); Warszawa, Kielce.
27. Dąbrowski Jakub; gwardzista (1763); Kielce.
28. Domański Ignacy; dworzanin (1764); Kielce.
29. Dorand (lub Durand) Józef Tomasz; chirurg (1787); Kielce.
30. Dudzic Wawrzyniec; gwardzista (1786); Kielce.
31. Durand Józef; muzyk (1788); Kielce.
32. Dzielody Filip; dworzanin (1761), kuśnierz (1763); Kielce.
33. Fahl Piotr Józef, dr obojga praw; notariusz w kancelarii zadwornej (zm. 31 VIII 1759); Kielce.
34. Fontana Jakub; architekt (1761–1762); Warszawa.
35. Frąckiewicz Jan; gwardzista-szeregowiec (zm. 4 V 1760); Kielce.
36. Gajowski Jakub, dr filozofii; notariusz w kancelarii zadwornej (1763); Kraków.

37. Gierzeński Szymon; dworzanin-młodzieniec (1767); Bodzentyn.
38. Gizowski (Giżowski, Giczewski, Gieżewski, Giezowski) Roch; pisarz browarny (propinacyjny) w kluczu bodzentyńskim (1765–1777); Bodzentyn.
39. Godawski Klemens; pisarz prowentowy klucza bodzentyńskiego (1759–1760); Bodzentyn.
40. Gołębiowski Marcin; gwardzista-szeregowiec (zm. 9 IV 1763); Kielce.
41. Gopert Sebastian; dworzanin (1764); Kielce.
42. Grabowski Antoni; dworzanin (1760), kuśnierz (1763–1767); Kielce.
43. Grudzień Józef; stajenny (1762); Bodzentyn.
44. Grytzner (Gryczner) Jan; służący (1763), koniuszy (1769–zm. 16 V 1784); Kielce.
45. Grytzner Tomasz; podkoniuszy (1783); Kielce.
46. Grylewicz Krzysztof; służący (1764); Kielce.
47. Haberhoffer Piotr; mistrz papiernik w Sukowie (1759–1777); Suków-papiernia.
48. Hajdocki Mikołaj; lokaj (1766); Kielce.
49. Handzel Filip; służący (1783); Kielce.
50. Hiermer (Kiermer) Sebastian; służący (1765), kucharz (1766); Kielce.
51. Jabłkowski Jan, starościc zgórski (lub zgierski); pełnomocnik biskupa (1759–1762); Kielce.
52. Jagielski (Nagielski) Jan; dworzanin (1766); Kielce.
53. Jakielski N.; ekonom iłżecki (1761); Iłża.
54. Jamrozowski Franciszek; gwardzista-szeregowiec (1763); Kielce.
55. Janikowski Wincenty; notariusz w kancelarii zadwornej (1782); Kielce.
56. Jaroszewski Kazimierz; podporucznik gwardii (1785); Kielce.
57. Jastrzębski Jan; gwardzista (1759); Kielce.
58. Jaworski Jakub; starosta i ekonom kielecki (1779–1788), podskarbi nadworny (1785–1786); Kielce.
59. Jaworski Karol; adwokat w sądzie zadworzym (1775–1780), notariusz w kancelarii zadwornej (1779); Kraków.
60. Jurczyński Antoni; gwardzista (1767); Bodzentyn.
61. Kaczyński Stanisław; kuchmistrz nadworny (1785); Kielce.
62. Kalnassy (Kalinassy) Joachim de; paż (1761), sekretarz nadworny (1763–1765); Warszawa Kielce, Kraków.
63. Kapiński Bartłomiej; dworzanin (1763–1765); Kielce.
64. Kapliński Adam; pisarz przy komisarzu generalnym dóbr biskupstwa krakowskiego (1761), wicekomisarz dóbr biskupich (1761–1764), komisarz ustalający porządek w Kielcach (1766–1767); Kielce, Bodzentyn.
65. Karlin Jan; dworzanin (1760); Bodzentyn.
66. Karpiński Kasper; dworzanin (1759–1763); Kielce.
67. Kaszewicz Zygmunt; adwokat w sądzie zadworzym (1774); Kraków.
68. Kizlich Krystian; kucharz (1765–1766); Kielce.
69. Komicki Jan; muzyk (1765); Kielce.
70. Kopczyński Michał; dworzanin (przed 1788); Kielce.
71. Korczyński Kazimierz; pisarz browarny w kluczu bodzentyńskim (1775); Bodzentyn.
72. Koryciński Rufus, łowczyc owrucki; dworzanin (1759–1761); Kielce.
73. Korytyński Onufry Tomasz h. Korczak; poeta, tłumacz dzieł (1761); Warszawa.
74. Kosiński N.; marszałek dworu (1782); Kraków.
75. Kowalicki Jan; podstarości kielecki (1765); Kielce.
76. Kownacki Józef; sekretarz nadworny (1767); Warszawa.

77. Koziorowski Maciej; notariusz w kancelarii zadwornej (1759), adwokat w sądzie zadworным (1759); Kielce.
78. Kozłowski Kasper; służący (1765); Kielce.
79. Kozłowski Ludwik; dworzanin (1760); Bodzentyn.
80. Kraiński Michał; mistrz papiernik w Sukowie (1780–1788); Suków-Papiernia.
81. Krawal Józef ; gwardzista (1759–1760); Kielce.
82. Krejzer Szymon; kucharz (zm. 28 III 1786); Kielce.
83. Kropiwnicki Jan; starosta i ekonom bodzentyński (1773–1775); Bodzentyn.
84. Krug Maciej; dworzanin (1762); Kielce.
85. Krynicki Andrzej; pisarz browarny (propinacyjny) w kluczu kieleckim (1776–1777); Kielce.
86. Krynicki (Krywicki) Jan; gwardzista (1764–1766); Kielce, Bodzentyn.
87. Krzewski Franciszek; notariusz w kancelarii zadwornej (1779); Kraków.
88. Krzywiecki Józef, skarbnic grafowski; dworzanin (1759); Kielce.
89. Krzyżewski (Krzyżowski) Krzysztof; pisarz browarny (propinacyjny) w kluczu kieleckim (1772–zm. 5 II 1776); Kielce.
90. Kselowski Antoni; pacholek (1788); Kielce.
91. Kuciński Maciej; dworzanin (1764); Kielce.
92. Kulczycki Stanisław; dworzanin (1767); Bodzentyn.
93. Kulski Antoni; dworzanin (1764); Bodzentyn.
94. Kwietniowski Franciszek, podczaszy owrucki; dworzanin (1765), sekretarz nadworny (1775–1777); Kielce.
95. Kwitanowicz (Kwitan) Jan; ogrodnik pałacowy (1759); Kielce.
96. Latecki Szymon; dworzanin (1764); Kielce.
97. Ledziak Antoni; gwardzista (zm. 3 VI 1785); Kielce.
98. Leksiński Walenty; notariusz w kancelarii zadwornej (1759–1777), adwokat w sądzie zadworным (1759–1777); Kielce.
99. Lenartowicz Walenty; notariusz w kancelarii zadwornej (1769–zm. 17 IX 1784); Kielce.
100. Lydyk (Lyryk) Piotr Antoni; służący na dworze (1764–1765); Kielce.
101. Łabęcki Franciszek; pisarz browarny (propinacyjny) w kluczu bodzentyńskim (1777); Bodzentyn.
102. Łomiński Paweł; muzyk (zm. 28 XII 1784); Kielce.
103. Łukański Kazimierz; notariusz w kancelarii zadwornej (1777–1779), adwokat w sądzie zadworным (1777–1780); Kraków.
104. Magierkowicz (Magierek) Jerzy (pochodzenia węgierskiego); gwardzista (1763–1766); Kielce.
105. Majer Waclaw; ogrodnik pałacowy (1761–1766); Kielce.
106. Majewski Antoni; nadzorca stawów biskupich (1763); Kielce.
107. Majowski Bernard; dworzanin (1765); Kielce.
108. Menel Paweł; ogrodnik pałacowy (1772); Kielce.
109. Messen Jan (pochodzenia włoskiego); gwardzista-szeregowiec (zm. 31 III 1760); Kielce.
110. Miaskowski Leon, kasztelan sędęcki; dworzanin (1759–1761); Warszawa, Kielce.
111. Mierzejewski Ignacy; rotmistrz ułanów biskupich (ok. 1781–1782); Kraków.
112. Mistol Andrzej Marcin; woźnica zamkowy bodzentyński (1774); Bodzentyn.
113. Mochnacki (Machnowski) Piotr; gwardzista (przed 1767); Kielce.
114. Mohmm Jakub; dworzanin (1765); Kielce.
115. Mołodziński (Mołdzieński, Mołodecki) Paweł; ogrodnik zamkowy (1763–1767); Bodzentyn.
116. Morelli Jan Emanuel (pochodzący z Sycylii); lekarz nadworny (1759–1782); Warszawa, Kielce, Kraków.

117. Nakielski Jan; muzyk (1767); Kielce.
118. Noskowski (Nosek) Antoni; muzyk-flecista (1760–1766); Kielce.
119. Nowakowski Andrzej; gwardzista (1783); Kielce.
120. Nowakowski Walenty; administrator folwarku podzamkowego w Kielcach (1788); Kielce.
121. Nowosielski Piotr; pisarz prowentowy klucza bodzentyńskiego (1765–1766); Bodzentyn.
122. Olszewski (Olszowski) Jan Aleksander; kapitan kawalerii-dragonii (1761–1773); Warszawa, Kielce, Bodzentyn, Kraków.
123. Ossowski Kazimierz; komisarz generalny dóbr biskupstwa krakowskiego (zm. 1 V 1760); Kielce, Wola Kopcowa.
124. Patek Karol; ekonom w Samsonowie (1759–1761); Samsonów.
125. Pawłowski Bartłomiej; pisarz browarny (propinacyjny) w kluczu bodzentyńskim (1771); Bodzentyn.
126. Pastuszkiewicz Jan; służący (1763); Kielce.
127. Penzel Abraham; wychowawca paziów (ok. 1780); Kraków.
128. Pietosiński Wawrzyniec; dworzanin (1766); Bodzentyn.
129. Piński Wojciech; dworzanin-młodzieniec (1766–1767); Bodzentyn.
130. Piotrowski Dominik; służący (zm. 18 V 1759); Kielce.
131. Piotrowski Jan; gwardzista (1759–1765); Kielce.
132. Płachtin Damian; muzyk (1784); Kielce.
133. Pniewski Wojciech; dworzanin (1763–1766); Bodzentyn.
134. Przeworski Józef; dworzanin (1766); Bodzentyn.
135. Pudłowski Aleksander; dworzanin (1763); Bodzentyn.
136. Rachtańczyk Zygmunt; stajenny (1762), woźnica (1763); Bodzentyn.
137. Raczkowski Antoni; notariusz i regens (regent) kancelarii zadwornej (1759–1761); Warszawa, Kielce.
138. Raczyński Bonawentura; koniuszy (1759–1760); Kielce.
139. Radzyński (lub Raczyński) Franciszek Dobrogost; podkoniuszy (1760); Bodzentyn.
140. Rafałowicz Jan; adwokat w sądzie zadworzym (1780); Kraków.
141. Rajzer Andrzej; dworzanin (1760), kuchmistrz nadworny (1761); Kielce.
142. Raszyński Wojciech; gwardzista (1766); Kielce.
143. Rechowicz Tomasz; notariusz w kancelarii zadwornej i adwokat w sądzie zadworzym (1761–zm. 28 IV 1777); Kielce.
144. Redziński Paweł; służący (1760); Kielce.
145. Romer Stefan; marszałek dworu (1783); Kielce.
146. Rozdajczner Antoni; dworzanin (1783); Kielce.
147. Rudzki Kazimierz; dworzanin (1783); Kielce.
148. Rybakowski Mateusz; gwardzista (1765); Kielce.
149. Ryłski Ignacy; chorąży gwardii (1787–1788); Kielce.
150. Ryniewicz Walenty; gwardzista (zm. 22 V 1762); Kielce.
151. Sieromski (Siromski) Teodor; kapitan gwardii pieszej (1761); Warszawa, Kielce.
152. Skalmirowski Jan, miecznik drohicki; dworzanin (1759–1761); Kielce.
153. Skalski Wojciech; kucharz (1766); Kielce.
154. Skawiński Franciszek; służący (1764–1765); Kielce.
155. Słotwiński Józef, łowczy dobrzyński; dworzanin (1759–1761); Kielce.
156. Sobolewski Antoni; gwardzista (1787); Kielce.
157. Sołtyk Józef h. własnego; kurator nad chorym umysłowo biskupem (1787–1788); Kielce.

158. Sołtyk Maciej h. własnego, wojewoda sandomierski; kurator nad chorym umysłowo biskupem (1782–1788); Kielce.
159. Sołtyk Tomasz h. własnego, kasztelan zawichojski; kurator nad chorym umysłowo biskupem (1782–1788); Kielce.
160. Sołtyk Tomasz h. własnego, wojewoda łęczycki; komisarz w sprawie ustalenia granic między księstwem siewierskim a dobrami barona Hencklla (1765); Kielce.
161. Sosiński (Soseński, Sosewski) Walenty; ogrodnik pałacowy (1773–1777); Kielce.
162. Stężawski Józef; dworzanin (1784); Kielce.
163. Stoiński Stanisław, podkomorzy lubelski; dworzanin (1759–1761); Warszawa, Kielce.
164. Stojanowski Józef; nadzorca stawów biskupich (1776–1777); Kielce.
165. Stokowski Paweł; dworzanin (1764); Kielce.
166. Sujkowski Józef; starosta i ekonom bodzentyński (1765–1767); Bodzentyń.
167. Suskiewicz Piotr; gwardzista (zm. 7 VII 1788); Kielce.
168. Szatyński (Szateński, Szetyński) Jan; starosta i ekonom bodzentyński (1759–1764); Bodzentyń.
169. Szembek Stanisław; dworzanin (1761); Kielce.
170. Szeremet Jan Nepomucen de; dworzanin (1759); Kielce.
171. Szkodziński Tomasz; służący (1763); Kielce.
172. Szujski Wojciech h. Pogonia, skarbnik kijowski; dworzanin (1759); Kielce.
173. Szulc Józef; gwardzista (1766); Kielce.
174. Szurmiński Grzegorz; starosta i ekonom kielecki (1759–1761); Kielce.
175. Szwarz Jan (pochodził z Saksonii); rymarz (ok. 1762–zm. 14 II 1763); Kielce.
176. Szybicki Wojciech; dowódca kawalerii (1759), pułkownik gwardii (1760); Kielce.
177. Szymczykiewicz Wincenty Ferariusz; notariusz w kancelarii zadwornej (1772–1782), adwokat w sądzie zadworzym (1772–1782), wiceregens (wiceregent) (1773–1775) i regens (regent) kancelarii zadwornej (1775–1782); Kraków.
178. Śliwiński Jakub; dworzanin (1766); Bodzentyń.
179. Świąćicki Wojciech h. Jastrzębiec, podstarości i sędzia grodzki radomski, łowczy wiślicki; dworzanin (1759–1761); Warszawa, Kielce.
180. Targowski Józef; ogrodnik (1788); Kielce.
181. Tayler Józef; paż (1761); Warszawa.
182. Turchalski Marcin; gwardzista (1784); Kielce.
183. Turski Piotr; dworzanin (1783); Kielce .
184. Tyczeński Antoni; dworzanin (1766); Bodzentyń.
185. Ustymowicz Stanisław; muzyk (zm. 2 IV 1788); Kielce.
186. Wachowski Franciszek; gwardzista (1763–1765); Kielce.
187. Waligórski Konstanty h. Odrowąż, stolnik czernichowski; marszałek dworu (1759–1769); Warszawa, Kielce.
188. Walecki Józef; pisarz prowontowy klucza kieleckiego (1765–1768), ekonom klucza bodzentyńskiego (1768–1772); Kielce, Bodzentyń.
189. Waryś Łukasz; gwardzista-dobosz (1759–1764); Kielce.
190. Wasylewski Piotr; laufer, tj. służący biegnący przed biskupią karetą (1766); Kielce.
191. Węgrzynowicz Dominik; gwardzista-szeregowiec (1759–1762); Kielce.
192. Widawski Tomasz; dworzanin (1764–1767); Kielce, Bodzentyń.
193. Widera Jan Nepomucen; notariusz w kancelarii zadwornej (1759–1777), adwokat w sądzie zadworzym (1759–1777), regens (regent) kancelarii zadwornej (1776–1777); Kielce.

194. Winkler Bonawentura h. Wilczewski, cześnik buski; dworzanin (1759), wicemarszałek dworu (1760), koniuszy (1761–1765), wicemarszałek dworu (1766), komisarz biskupi (1772), marszałek dworu (1773–1782), „najpierwszy faworyt” biskupa (1781); Warszawa, Kielce, Kraków.
195. Wiszniewski Antoni; piwniczny (zm. 10 III 1771); Kielce.
196. Wojnarowski Wojciech; adwokat w sądzie zadwornym (1781); Kraków.
197. Wolikowski Aleksander; dworzanin (1765); Kielce.
198. Wolski Maciej (Marcin); starosta i ekonom bodzentyński (1775–1784); Bodzentyń.
199. Wołkiewicz (Wołodkiewicz, Woledkiewicz) Michał; gwardzista-kawalerzysta (1760–1762); Kielce.
200. Wosiński Wojciech; wicekomisarz biskupi (1777); Kielce.
201. Wróblewski Jan; gwardzista (1764); Bodzentyń.
202. Zaborski Józef; pisarz browarny (propinacyjny) w kluczu kieleckim (1775–1776); Kielce.
203. Zaczyński Michał; służący-hajduk (1759); Kielce.
204. Zagrodzki Józef; pisarz prowentowy klucza kieleckiego (1763–1765); Kielce.
205. Zajączkowski Józef; dworzanin (1763); Bodzentyń.
206. Ziętarski Benedykt; pisarz prowentowy klucza bodzentyńskiego (1767) i kieleckiego (1769–1788); Bodzentyń, Kielce.

Źródło: AKMKr, AEp. 98, 100–108, 113, 119, *passim*; ADK, LBapt. Bodzentyń 1697–1776, *passim*; LCop. Bodzentyń 1738–1787, *passim*; LBapt. Kielce 1763–1765, *passim*; LCop. Kielce 1787–1820, *passim*; APKK, LBapt. Kielce 1752–1774, *passim*; LBapt. Kielce 1775–1793, *passim*; LCop. Kielce 1754–1786, *passim*; LMort. Kielce 1735–1763, *passim*; LMort. Kielce 1763–1779, *passim*; LMort. Kielce 1780–1794, *passim*; [F. K. Kratzer], *Pamiętniki...*, s. 22 i n.; K. Rudnicki, *Biskup...*, *passim*; M. Pęcowski, *Józef Olechowski...*, s. 33, 58 nn, 79, 136; J. Pazdur, *Dzieje Kielc...*, *passim*; J. Kuczyński, *Ludność Kielc...*, s. 55 nn, 58, 63; M. Czepe, *Sołtyk...*, s. 386–404; *taż*, *Biskup...*, s. 383–390; *taż*, *Na dworze...*, s. 225–230; M. Pieniążek-Samek, *Słownik...*, *passim*.

Piotr J. Starzyk (Kielce)**Courtiers and collaborators of Cracow Bishop Kajetan Ignacy Sołtyk in the years 1759-1788**

The court of a Cracow ordinary, Kajetan Ignacy Sołtyk, played an important role in the Małopolska region as a centre of political and cultural life. The bishopric of Cracow together with the Siewierskie duchy generated annually a significant income, estimated at the second half of the 18th century at 1.2 million Polish zloty. The organization of everyday life of the Bishop and his court was influenced by financial condition of the estate as well as social and political position of the owner as well as his personality and character.

The chronological range of the present work comprises the period between 1759 and 1788. Its main focus is courtiers and collaborators of Bishop Sołtyk, both clergymen and secular people.

Surviving correspondence and diaries offer scarce information about the organization of the Bishop's court or the people working there (clerks and servants). Due to the lack of accounting books, the only documents examined for the purposes of the present article are bishop's files and records kept at the Archives of Metropolitan Curia in Cracow. Another precious source of information are register books of Kielce and Bodzentyn parishes dating from the second half of the 18th century in which the Bishop's courtiers and collaborators appear as witnesses to administered sacraments. While presenting people who worked for the Ordinary, the author focused only on two estates which belonged to the Bishop, namely the Kielce and Bodzentyn ones as they proved to be most representative.

An annex of courtiers and collaborators of Bishop Sołtyk presented in alphabetical order is attached to the article.